

กรมป่าไม้

แผนบริหารความต่อเนื่อง

กรณีเกิดสภาวะวิกฤตของกรมป่าไม้

ลงนาม.....ผู้อนุมัติ

(นายบุญชอบ สุทธมนัสวงษ์)

.....อธิบดีกรมป่าไม้.....

(วันที่).....

คำนำ

ตามที่ประเทศไทยเผชิญกับสถานการณ์อุทกภัยรุนแรงในช่วงระหว่างเดือนกันยายน–เดือนธันวาคม ๒๕๕๔ ที่ผ่านมา ได้พบว่าระบบและกลไกของรัฐหลายประการมีปัญหาโดยไม่สามารถดำเนินภารกิจในสภาวะวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นไปโดยขาดระบบการบริหารจัดการที่ดี สำนักงาน ก.พ.ร. จึงได้เสนอแนวทางการดำเนินการเตรียมความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต และมาตรการที่เกี่ยวข้องต่อคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๕ และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบกรอบแนวทางดังกล่าว รวมทั้งกำหนดให้ทุกส่วนราชการทั้งระดับกรม จังหวัด สถาบันอุดมศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การมหาชน และรัฐวิสาหกิจ ดำเนินการเพื่อสร้างความพร้อมให้แก่หน่วยงานเมื่ออยู่ในสภาวะวิกฤต เพื่อให้มั่นใจว่าภารกิจหลักของราชการหรืองานบริการประชาชนที่สำคัญ สามารถดำเนินงานหรือให้บริการได้อย่างต่อเนื่องไม่สะดุดหยุดลงแม้ว่าจะประสบวิกฤตการณ์หรือภัยพิบัติต่างๆ

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี และแนวทางที่สำนักงาน ก.พ.ร. กำหนด กรมป่าไม้โดยกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร จึงได้จัดทำแผนบริหารความต่อเนื่องกรณีเกิดสภาวะวิกฤต ของกรมป่าไม้ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้คำอธิบายวิธีการปฏิบัติงาน สำหรับใช้ในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง สำหรับหน่วยงานปฏิบัติการในสังกัดของกรมป่าไม้ ต่อไป

กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กรมป่าไม้

กรกฎาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

หน้า

บทที่ ๑ บททั่วไป ๓

๑.๑ เหตุผลและความจำเป็น ๓

๑.๒ หลักการสำคัญของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต ๓

๑.๓ ขอบเขตคู่มือ ๖

๑.๔ ประโยชน์ที่คาดหวังจากการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตของกรมป่าไม้ ๖

๑.๕ นิยามที่เกี่ยวข้องในคู่มือฉบับนี้ ๖

๑.๖ บทเรียนที่เรียนรู้จากภายนอกกรมป่าไม้ ๗

๑.๗ กิจกรรมหลักก่อนเริ่มการวางแผนบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต ๙

๑.๘ แนวทางการพัฒนาระบบเตรียมความพร้อมและศักยภาพในการรับมือความเสี่ยงจากพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพ ๙

๑.๙ กระบวนการดำเนินการในการจัดทำคู่มือ ๑๐

๑.๑๐ องค์ประกอบของแนวทางการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต ๑๑

บทที่ ๒ การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความต่อเนื่อง ๑๘

บทที่ ๓ แผนงานหลักด้านการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารการบริหารความพร้อมต่อภาวะวิกฤต ๒๓

บทที่ ๔ แผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตที่เกิดจากไฟป่า ๒๖

บทที่ ๕ แผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตกรณีเกิดการปิดล้อมนอกสำนักงานพื้นที่ ๔๖

ภาคผนวก

ตารางที่ ๑ สรุปเหตุการณ์ภัยคุกคามและผลกระทบจากเหตุการณ์ ๑๘

ตารางที่ ๒ รายชื่อบุคลากรและบทบาทของคณะบริหารความต่อเนื่องของส่วนกลาง ๒๐

รูปภาพที่ ๑ โครงสร้างคณะบริหารความต่อเนื่อง ๑๙

แผนภูมิโครงสร้างและอัตรากำลัง กรมป่าไม้ ๕๖

แผนภูมิการแบ่งงานและอัตรากำลังในราชการบริหารส่วนกลาง กรมป่าไม้ (ปัจจุบัน) ๕๗

ตัวอย่างบันทึกการตรวจยึด–จับกุม ๕๘

บทที่ ๑ บททั่วไป

๑.๑ เหตุผลและความจำเป็น

การดำเนินงานตามหน้าที่ ความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ ทั้งในช่วงที่ผ่านมาและในระยะต่อไป มีโอกาสที่จะเผชิญหน้ากับสภาวะวิกฤตหลายประการ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติงานในลักษณะและรูปแบบที่เปิด (Open Task) จากการเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่อาจจะเป็นภัยคุกคาม ให้การดำเนินงานไม่บรรลุผลสำเร็จหรือทำให้เกิดความเสียหายต่อป่าไม้ที่เป็นเป้าหมายสำคัญของการดำเนินงาน

กรมป่าไม้จึงจำเป็นต้องจัดให้มีกรอบแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ปฏิบัติงานทุกคนทุกระดับ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยง มีลักษณะการปฏิบัติงานที่เสี่ยงภัยจากสภาวะวิกฤตจะสามารถนำแนวทางเหล่านี้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ในแนวทางเดียวกัน

ที่ผ่านมา กรมป่าไม้เผชิญหน้าความเสี่ยงจากภัยพิบัติ หรือสภาวะวิกฤติที่มีอยู่จริง และกรมป่าไม้ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมก่อนล่วงหน้า ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของกรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับมือและตอบโต้กับความเสี่ยงที่รุนแรงและกระทบต่อการดำเนินงานอย่างเต็มกำลัง

คู่มือการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตและแผนบริหารความต่อเนื่อง หรือแผน BCP : Business Continuity Plan จึงจัดทำขึ้นโดยใช้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการดำเนินการ และต้องมั่นใจด้วยว่าแผนย่อยในการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตจะต้องใช้ได้จริงในภาคปฏิบัติด้วย บนหลักการสำคัญคือ แผนการบริหารความต่อเนื่องกรณีเกิดสภาวะวิกฤตของกรมป่าไม้ จะต้องเป็นแผนที่เตรียมสำหรับสถานการณ์วิกฤตแต่ละกรณีไป ไม่ใช่ใช้แผนบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตเดียวกันในทุกกรณี

๑.๒ หลักการสำคัญของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต

ประเด็นที่กรมป่าไม้ได้พิจารณาและถือว่าเป็นหลักการสำคัญของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต ประกอบด้วย

๑. กรอบแนวคิดเรื่องการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตควรจะมีความครอบคลุมเพียงพอ มีรายละเอียดแต่ละเรื่องที่ชัดเจน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะสามารถนำไปปรับเปลี่ยน หรือดัดแปลง เพื่อให้เกิดความครอบคลุมประเด็นวิกฤตและภาวะหยุดชะงักของกระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ได้หลากหลาย เพราะประเด็นวิกฤตและภาวะหยุดชะงักของการดำเนินงานของกรมป่าไม้มีลักษณะ ผลกระทบ และระดับความรุนแรงแตกต่างกัน

๒. ผู้ที่เกี่ยวข้องในแผนย่อยตามแผนบริหารความต่อเนื่องกรณีสภาวะวิกฤต ของกรมป่าไม้ควรประสานกำลังกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาสาธารณภัย และบริหารภัยเฉพาะกรณีให้ครบถ้วน เพราะเป็นการยากที่กรมป่าไม้จะสามารถบริหารวิกฤตบางประเภทได้ตามลำพัง

นอกจากหน่วยงานภาครัฐด้วยกันแล้ว ผู้ประกอบการ กิจการใกล้เคียง ชุมชนในพื้นที่เดียวกัน ตลอดจนชุมชนแวดล้อมก็เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่กรมป่าไม้พยายามหาทางที่จะนำมารวมไว้ในแผนย่อยของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต และทำแผนปฏิบัติการหรือกิจกรรมการเตรียมความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต เพื่อดึงเอาบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเหล่านั้น ให้เกิดการยอมรับ การมีส่วนร่วม ให้ความร่วมมือ และเข้ามารวมอยู่ในกิจกรรมของแผนย่อยให้ได้ ก่อนที่จะเริ่มประกาศใช้แผนย่อยในการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต

๓. การทำแผนบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤติในรูปแบบที่เป็นแผนกลุ่ม (Group Plan) อันจะทำให้เกิดพลังและสร้างความตื่นตัวในการทดสอบ และทำให้เห็นภาพของการดำเนินงานภาคปฏิบัติที่เป็นจริงได้ดีขึ้น เพราะจะมีลักษณะของความสมจริงสมจังมากกว่าดำเนินการเพียงกรมป่าไม้แห่งเดียวตามลำพัง

นอกจากนั้นบทบาทของบุคลากรในแผนย่อยในการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต อาจจะต้องมีรายละเอียดเป็นบทบาทรายบุคคลตามภาระงาน กรณีที่มีความจำเป็น ซึ่งต้องนำกลับไปเชื่อมโยงเพื่อร่วมทีมในการซ้อมพร้อมกับคนอื่น ที่จะเกิดผลในภาคปฏิบัติและผ่านเกณฑ์ของการทดสอบ

๔. ในส่วนของแผนย่อยของบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตด้าน IT ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนสนับสนุนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตได้มากกว่า ๑ แผน โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องการการจัดการเรื่องข้อมูลสารสนเทศ และฐานข้อมูลเพื่อใช้ประกอบกับธุรกรรมและกิจกรรมอื่นๆ ในกรมป่าไม้ ซึ่งส่วนราชการในกรมป่าไม้ที่เกี่ยวข้องจะนำไปใช้ประกอบในการวางหลักเกณฑ์ กิจกรรมขั้นตอนในการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตที่แตกต่างกัน

๕. นอกจากเน้นเรื่องการทดสอบว่ากิจกรรมในแผนบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตต้องมีการดำเนินงานใดบ้างที่ต้องทำได้จริงในภาคปฏิบัติแล้ว กรมป่าไม้จะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่เป็นศักยภาพ ความพร้อมของ

(ก) บุคลากร

(ข) ทรัพยากร

(ค) อุปกรณ์เครื่องมือ

ที่จะใช้ในแผนบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตและจะทำการทดสอบ (Test) ความพร้อมว่าองค์ประกอบที่เป็นศักยภาพและความพร้อมดังกล่าวมีองค์ประกอบผ่านเกณฑ์การทดสอบหรือไม่

นอกจากนั้น กรมป่าไม้อาจจะต้องกำหนดช่วงเวลาว่าต้องมีความถี่ในการทดสอบและทำการปฏิบัติเสมือนจริงตามแผนย่อยในการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤติบ่อยเพียงใด เพื่อจะได้สรุปช่องว่างและปรับหรือยกระดับศักยภาพและความพร้อมอย่างต่อเนื่องและตามความจำเป็น

๖. ขั้นตอนของแผนย่อยในการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤติที่ทำให้เกิดการตอบโต้ภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิผล ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ๑๐ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบรายคน ที่มีความครอบคลุมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

(๒) กำหนดเป้าหมายการตอบโต้กับสภาวะวิกฤตต้องดำเนินการควบคุมการแพร่กระจายของภัยและวิกฤติ ให้อยู่ในแวดวงที่จะทำให้ส่งต่อสู่แผนการกอบกู้และบริหารความต่อเนื่องภายหลังจากการเกิดวิกฤตได้

(๓) กำหนดพื้นที่ปกป้องซึ่งเป็นเป้าหมายที่มีความสำคัญที่ยินยอมให้ภัยพิบัติเข้าถึงไม่ได้ ซึ่งต้องระบุไว้ชัดเจนว่าระหว่างเกิดภัยขึ้น จะดำเนินการอย่างไรเพื่อที่จะทำให้สินทรัพย์และป่าไม้ในบริเวณพื้นที่ปกป้องและสำคัญยิ่งยวดนั้นยังคงอยู่ให้ได้สุดความสามารถ

(๔) ดำเนินการประสานงานระหว่างบุคลากรในแต่ละทีม เพื่อรับ-ส่งภาระงานที่ต้องใช้ในการกอบกู้วิกฤตให้เกิดลูกโซ่ที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกันของแต่ละทีมระหว่างนั้นเมื่อใดก็ตามที่เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวบุคลากรจากปัจจัยภายนอก เช่น ลาออก โยกย้ายงานก็จะต้องมีการซ่อมแซมและจัดหาบุคลากรในทีมเสริม และทำให้เกิดการเชื่อมต่อกับบุคลากรอื่นให้ได้เหมือนเดิม โดยอาจจะจำเป็นต้องกำหนดให้บุคลากรแต่ละทีมมีการพบปะกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือจัดโครงการศึกษาดูงานพิเศษให้แก่บุคลากรในแต่ละทีมและทุกทีมงาน

(๕) การจัดสรรหรือจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นให้พร้อม ตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมการ ไม่เร่งซื้อหรือจัดหาเมื่อใกล้เกิดภัยแล้ว หรือจวนจะเกิดเป็นวิกฤตแล้ว เพราะอาจจะมีโอกาสที่จะบริหารไม่ทันกาล เมื่อต้องเอาทรัพยากรเหล่านั้นไปใช้ในการตอบโต้กับวิกฤตตามแผนย่อยของบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต

(๖) จัดกิจกรรมการสื่อสารเป็นกลุ่มและถึงทุกคนโดยเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจซักซ้อมไม่ให้ลืม และสร้างการตื่นตัวอยู่เสมอ โดยต้องกำหนดว่าข้อมูลเรื่องใดต้องมีการสื่อสารด้วยระดับความถี่อย่างไร และจัดทำเป็นแผนการสื่อสารที่มีความเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

(๗) กำหนดแนวทางการบรรเทาความสูญเสียและความเสียหาย โดยเฉพาะในส่วนของบุคลากรจะต้องให้ความสำคัญสูงสุด ขณะที่มีการให้ความสำคัญกับทรัพย์สินที่เป็นกายภาพ ตามลักษณะการพึ่งพาในการกอบกู้กิจการในแผนขั้นตอนต่อไป

(๘) จัดทีมทำการประเมิน สำรวจ วิเคราะห์และสรุปผลด้านความเสียหายและเทียบเคียงกับเงื่อนไขในระเบียบ กฎหมาย โดยจะดึงเอาเงื่อนไขแต่ละข้อมาสอบทาน ทำความเข้าใจจนความเข้าใจระหว่างผู้ปฏิบัติกับผู้บริหารเป็นอย่างเดียวกันไม่เกิดความเข้าใจผิด หรือความเข้าใจที่แตกต่างกัน

(๙) จัดทำแผนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร โดยควรจะมีสำเนาไม่น้อยกว่า ๓-๔ ชุด และแยกจัดเก็บไว้ในที่ต่างๆที่สามารถนำขึ้นมาใช้ได้

- เก็บไว้ในที่ทำการและโต๊ะทำงานผู้ที่เกี่ยวข้อง
- เก็บไว้ในรถยนต์ ยานพาหนะ หรือสถานที่ที่อยู่นอกตัวอาคารสำนักงาน
- เก็บไว้กับพนักงานในฝ่ายงานอื่น โดยเก็บในลักษณะฝากเก็บแลกเปลี่ยนกัน
- เก็บไว้กับผู้บริหารทีม

(๑๐) จัดทำข้อมูลและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและวางกระบวนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต เพื่อชี้แจงประชาสัมพันธ์กับสาธารณชน สื่อมวลชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกันหรือมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้รับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง โดยข้อมูลที่เป็นปัจจุบันจะต้องเหมือนกันทั้งกิจการเพื่อมิให้ชี้แจงออกไปภายนอกแล้วมีความแตกต่างกัน

๑.๓ ขอบเขตคู่มือ

มุ่งเน้นการให้คำอธิบายวิธีการปฏิบัติงาน สำหรับใช้ในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง สำหรับหน่วยงานปฏิบัติการในสังกัดของกรมป่าไม้ ตั้งแต่ในการปฏิบัติงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการเตรียมการเรื่องการข่าว การวิเคราะห์ความเสี่ยง การเฝ้าระวัง การสื่อสาร รวมถึงการปฏิบัติเมื่อเกิดสภาวะวิกฤตแล้ว

เนื้อหาในคู่มือเป็นเรื่องหลักการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานกลาง ผู้ใช้งานยังต้องปรับให้เข้ากับปัจจัยการบริหาร ภารกิจ ภัยคุกคาม หรือสถานการณ์ที่เกิดจริง ข้อกฎหมายและการยอมรับของสังคมในแต่ละพื้นที่ด้วย อีกทั้งยังอาจจะต้องปรับใช้ให้เข้ากับแผนหรือคำสั่งปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ที่มีการกำหนดเฉพาะในแต่ละพื้นที่ แต่ละเหตุการณ์โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพความสำเร็จของภารกิจเป็นสำคัญ

๑.๔ ประโยชน์ที่คาดหวังจากการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตของกรมป่าไม้

๑) เกิดการรับรู้ข้อบ่งชี้ และสภาวะวิกฤตที่สำคัญให้ทันกาล และเป็นปัจจุบัน

๒) เกิดการตอบโต้กับสภาวะวิกฤตได้ทันท่วงทีก่อนที่จะส่งผลต่อพันธกิจ ภาระงาน ผลผลิตและป่าไม้

๓) หากหลีกเลี่ยงสภาวะวิกฤตไม่ได้ จะต้องบริหารจัดการอย่างชาญฉลาดและเกิดประสิทธิผลเพื่อควบคุมสถานการณ์และขนาดของความเสี่ยง

๔) เกิดการพัฒนาบทเรียนที่เรียนรู้ เพื่อการปรับปรุงศักยภาพ ความพร้อม ความสามารถในการบริหารสภาวะวิกฤตได้ต่อเนื่อง

๑.๕ นิยามที่เกี่ยวข้องในคู่มือฉบับนี้

๑.๕.๑ นิยามของภาวะวิกฤต

ภาวะวิกฤต ตามที่สำนักสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกากำหนด ได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด โดยมากเกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝันและต้องการตอบสนองอย่างรวดเร็ว เหตุวิกฤตรบกวนการดำเนินชีวิตตามปกติ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่แน่นอน มีความตึงเครียด ภาวะวิกฤตอาจเป็นเหตุการณ์ธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว การเกิดสึนามิ เมื่อ ๒๖ ธ.ค. ๒๕๔๗ ภาวะวิกฤต ยังเกิดจากฝีมือมนุษย์ เช่น การก่อเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๕.๒ การวิเคราะห์ ภาวะวิกฤต

การวิเคราะห์ภาวะวิกฤต หมายถึง การแยกแยะ ข้อมูลอย่างมีเหตุมีผล เพื่อเปิดเผยความมีเงื่อนงำ ให้ความจริงปรากฏ อย่างถูกต้อง เที่ยงตรง เพื่อจำแนกแยกแยะ ประเด็นของสาเหตุที่เกิดขึ้น และเพื่อเป็นข้อมูลในการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องเที่ยงตรง

การวิเคราะห์ข้อมูลจะต้องมีแหล่งข้อมูลที่ ครบถ้วน ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง และนำเสนอข้อมูลอย่างสมดุล ชัดเจน ปราศจากอคติ ต่อข้อมูลที่ได้มา โดยใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบ รอบด้าน

๑.๕.๓ มิติในการบริหารสภาวะวิกฤต

มิติด้านวัน เวลา – การเกิดเหตุการณ์ในภาวะวิกฤต จะมีปัจจัยเรื่องเวลา มาเป็นตัวกำหนด และมักจะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ กัน หรือไม่ซ้ำกัน

มิติด้านสถานที่ – การเกิดเหตุการณ์ สถานที่ที่เป็นเป้าหมาย ซึ่งสถานที่เหล่านี้ จะเป็นสถานที่ที่จะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ กัน โดยส่วนใหญ่จะถูกวางเพลิงเผาป่า การปิดล้อมขณะเข้ายึดของกลาง

มิติด้านบุคคล – บุคคลที่เป็นเป้าหมายที่ถูกทำ

มิติด้านการตอบโต้ – เมื่อมีการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ เช่น มีการจับกุมหรือมีการสังหารกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ จะตอบโต้โดยการยิง ปะทะ

มิติด้านบรรยากาศ – ก่อนเกิดเหตุการณ์จะมีสัญญาณบอกเหตุคือ สภาพโดยทั่วไปจะมีความเงียบผิดปกติ ไม่มีผู้คนพรุกพล่าน ชาวบ้านปิดประตูเฝ้านอนอยู่กับบ้าน การใช้บริการของสถานที่ราชการ หรือ ธนาคาร มีคนน้อยผิดปกติ

มิติด้านข่าวลือ – ก่อนการณ์เกิดเหตุการณ์สภาวะวิกฤต มีกระแสข่าวลือ แพร่กระจายแบบปากต่อปากที่ใช้เป็นข้อบ่งชี้ได้หรือไม่

มิติด้านข่าวจากสื่อมวลชน – สื่อมวลชนจะเผยแพร่ข่าวที่ไม่มีที่มาของข่าว เป็นอันตรายอย่างยิ่งที่ทำให้มีการเข้าใจผิด

๑.๕.๔ ระยะภาวะวิกฤต

ระยะที่ ๑ SCANNING : จับสัญญาณเตือนและเตรียมรับความเสียหาย

ระยะที่ ๒ PRE–IMPACT : เตรียมตัวล่วงหน้ารับภาวะวิกฤต

ระยะที่ ๓ IMPACT : ภาวะวิกฤตเกิดขึ้น

ระยะที่ ๔ READJUSTMENT : ปรับตัวทำงานในภาวะวิกฤต

๑.๖ บทเรียนที่เรียนรู้จากภายนอกกรมป่าไม้

แนวคิดประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในสหรัฐหลังจากเกิดพายุคาทริน่า ที่มีประโยชน์ในการนำมาใช้ในการจัดทำคู่มือฉบับนี้ ได้แก่

๑) การสร้างหน่วยงานและองค์กรแนวหน้าภายในกรอมป่าไม้ในการรับมืออย่างถาวร จะทำให้ความพร้อมมีความต่อเนื่อง

๒) การกำหนดบทบาทและกิจกรรมที่สาธารณชนสามารถเข้ามาช่วยดำเนินการ และที่กรมป่าไม้ และหน่วยงานภาครัฐต้องดำเนินการในการกำกับดูแล

๓) กระบวนการในการนำไปสู่การตัดสินใจของกรมป่าไม้ รวมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างมีเอกภาพ อีกทั้งยังจะต้องเป็นข้อมูลที่เชื่อถือและไว้วางใจ สร้างการยอมรับและความเข้าใจให้กับหน่วยงานของกรมป่าไม้ในสายตาและความเชื่อของภาคประชาชน สาธารณชน และกิจการเอกชน มิใช่ปล่อยให้เป็นภาระขององค์กรปกครองระดับท้องถิ่นแต่เพียงลำพัง

๔) การบริหารจัดการพิบัติภัย หรือสภาวะวิกฤตอาจจะจำเป็นต้องมีเครื่องมือ อุปกรณ์ในการต่อสู้กับเหตุการณ์พิบัติภัยขนาดใหญ่หรือในวงกว้าง

๕) ควรจะพิจารณาใช้แนวคิดการจัดตั้งองค์กรเชิงสังคมและเครื่องมือเฉพาะในการประเมินสถานการณ์ เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจทำแผนและแนวปฏิบัติในช่วงเวลาที่มีความไม่แน่นอนสูง

๖) ควรพิจารณาให้มีการพัฒนาในการบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสมและเป็นเอกภาพอย่างครบวงจรและอย่างเพียงพอ ในการฟื้นฟู เยียวยาความเสียหายและผลกระทบจากพิบัติภัย พร้อมกับการทำงานเป็นเครือข่ายแบบพูดกันตรงไปตรงมา และร่วมมือกันอย่างเต็มกำลัง เพื่อทำให้เกิดการเตรียมพร้อมในการรับมือ และไม่มีความขัดแย้งของแนวทางการดำเนินงานในทุกระดับที่เกี่ยวข้อง

๗) ควรจะมีแนวทางการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมือร่วมใจอย่างเพียงพอและทั่วถึง ทั่วทั้งประเทศ หากมีความจำเป็นต้องระดมสรรพกำลังในการตอบโต้อย่างพร้อมเพียงกัน อย่างเพียงพอ และอย่างเฉียบพลันทันที

๘) แนวโน้มในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต กรมป่าไม้ยังคงตกอยู่ภายใต้สภาวะกดดันและตึงเครียดจากสภาวะความไม่แน่นอนที่เผชิญหน้าอยู่ แม้ว่าภาครัฐจะแสดงว่าพยายามจะสร้างความเป็นเอกภาพและบูรณาการในการเผชิญหน้ากับการบริหารพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตมากขึ้น ซึ่งแสดงถึงการปฏิรูปของมนุษย์ในการตอบโต้กับสถานการณ์ที่เป็นพิบัติภัยธรรมชาติได้ดีขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอในบางสถานการณ์

๙) การที่กรมป่าไม้จะสามารถจัดหาความร่วมมือร่วมใจและการดำเนินกิจกรรมการตอบโต้กับพิบัติภัยแบบขนานใหญ่ ยังเป็นไปได้ยาก แม้ว่าจะตระหนักดีว่ากระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้ต้นทุนของการดำเนินงานต่อหน่วยพื้นที่และต่อครั้งลดลงไปได้ และต้นทุนการดำเนินงานจะลดลง จากการที่กรมป่าไม้สามารถควบคุมสภาวะวิกฤตได้ตั้งแต่เริ่มแรกหรือต้นทาง ทำให้ควบคุมการแพร่กระจายได้ทันท่วงทีและทันเวลา แทนที่จะปล่อยให้แพร่กระจายหรือลุกลามออกไปจนใหญ่โต

๑๐) การดำเนินการตอบโต้กับพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตนั้น ยังต้องการความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูลที่เพียงพอ เพื่อกำจัดความกินแหนงแคลงใจของทุกฝ่าย โดยเฉพาะที่มาที่ไปของเรื่อง

และสิ่งของ ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความชอบธรรมในการดำเนินการ รวมทั้งวางระบบการควบคุม การคอรัปชั่นและการทุจริต

๑๑) อุปสรรคของการบริหารความเสี่ยงในด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตอีกประการหนึ่งที่กรมป่าไม้ไม่อาจจะหลงลืมว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญคือ การสร้างความเข้าใจ การซักซ้อมให้เกิดภาพอย่างเดียวกัน และการสร้างพลังในการก้าวข้ามความไม่แน่นอนจากพิบัติภัยธรรมชาติไปให้ได้

๑.๗ กิจกรรมหลักก่อนเริ่มการวางแผนบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต

๑) ประมวลปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการบริหารความเสี่ยงพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตเข้าด้วยกันให้เกิดเป็นภาพรวมและเห็นความเชื่อมโยงกันในรูปแบบของแผนที่ความเสี่ยง เพื่อจะได้สร้างแนวทางการตอบโต้ที่เพียงพอและมีประสิทธิผล

๒) ชี้แจงและสื่อสารอย่างมีประสิทธิผล (Effective Communication) ไม่ใช่เพียงสร้างความตระหนักหรือแจ้งให้ทราบ หากแต่ต้องทำให้เกิดความเข้าใจ การยอมรับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมาสู่การให้ความร่วมมือ และกระจายการทำกิจกรรมของแต่ละฝ่ายและแต่ละภาคส่วนได้ถูกต้องเมื่อถึงคราวจำเป็น พร้อมทั้งลดความขัดแย้ง ความสับสน ความเข้าใจผิด และท้ายที่สุดความไม่ไว้เนื้อเชื่อใจกัน

๓) ติดตามและรับรู้ถึงการปรับตัว หลังจากที่เกิดการเตรียมความพร้อมในการบริหารความเสี่ยงด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต เพราะสภาวะแวดล้อมคงไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ หลังจากเกิดการรับรู้ความร้ายแรงของพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตแล้ว

๔) กรมป่าไม้ต้องระมัดระวังมิให้ตกสำรวจหรือล้าหลัง ในด้านการดำเนินงาน เพราะอาจจะเป็นเหตุให้ต้องยุติการดำเนินภารกิจหลักชั่วคราว หากไม่สามารถรับรู้สถานะความเสี่ยงของพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต ที่คาดว่ามีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้อย่างใกล้เคียงและแม่นยำ ไม่สามารถเชื่อมโยงเข้าเป็นเครือข่ายกับภาครัฐในการบริหารความเสี่ยงด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตได้อย่างเพียงพอ และไม่สามารถจัดหาทรัพยากรและงบประมาณของตนเองเพื่อการพลิกฟื้นกิจการจากเหตุการณ์ความเสี่ยงด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตได้

๑.๘ แนวทางการพัฒนาระบบเตรียมความพร้อมและศักยภาพในการรับมือความเสี่ยงจากพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพ

ทั้งก่อนและหลังจากเกิดพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต มีประเด็นสำคัญที่ควรมีความเข้าใจก่อน ได้แก่

๑) ระบบการบริหารความเสี่ยงด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต มีความจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เป็นหลักมาใช้ในการบริหารความเสี่ยงด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด ในช่วงเวลาใด

๒) แนวคิดในการลดความเสี่ยงด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติในการลดความเสี่ยงจากพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต ผ่านการใช้ความพยามยามอย่างเป็นระบบในด้านของการ

ก) วิเคราะห์ เพื่อลดหรือบรรเทาปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อการลดความเสี่ยงด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต

ข) การลดสถานะของความเสี่ยงด้านพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตโดยรวม

ค) การลดขนาดหรือมูลค่าความเสียหายหรือความเดือดร้อนของชีวิตและทรัพย์สิน

ง) การบริหารจัดการที่ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ และสภาพแวดล้อมให้มากขึ้น

จ) การเพิ่มระดับความพร้อมของการเกิดพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตที่ไม่พึงประสงค์ให้เพียงพอ

๓) อย่างน้อยที่สุดการดำเนินงานและแผนปฏิบัติการในการลดความเสี่ยงจากพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตนั้น ต้องถือว่าเป็นปรัชญาการบริหารจัดการอย่างหนึ่งในกรมป่าไม้ อย่างน้อยก็ในส่วนของการเตรียมความพร้อมด้านการรับมือกับพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนของกิจการ ป่าไม้ และประเทศเป็นหลัก

๔) การรายงานผลการวิเคราะห์ เมื่อมีการดำเนินงานเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว จะต้องส่งรายงานและการประเมินผลโดยรวมและโดยละเอียดให้ผู้บังคับบัญชาทราบ ตามลำดับชั้น เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาได้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาตามที่ได้ประเมินผลในข้อมูลไว้

๑.๙ กระบวนการดำเนินการในการจัดทำคู่มือ

ในการจัดทำคู่มือการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต กรมป่าไม้ได้ดำเนินการเป็นกระบวนการที่เป็นขั้นตอน เพื่อให้คู่มือการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตประสบความสำเร็จสูงในการบริหารจัดการของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องภายในกรมป่าไม้ โดยเฉพาะส่วนราชการที่ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่

ทั้งนี้ คู่มือการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยผ่านกระบวนการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ จุดเริ่มต้นของกระบวนการ

เริ่มจากการค้นหาและระบุว่ารูปแบบของสภาวะวิกฤตที่อาจจะมีผลต่อการดำเนินพันธกิจของกรมป่าไม้ โดยข้อมูลความเสี่ยงที่ยกขึ้นมาระบุในปี ๒๕๕๖ ได้แก่

- การเกิดไฟป่า
- การถูกปิดล้อมทางเข้า–ออกสำนักงาน
- การถูกปิดล้อมระหว่างการปฏิบัติงานนอกพื้นที่
- การจัดการกับกลุ่มคนที่บุกรุก ชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิทำกิน
- ความไม่สงบในพื้นที่

ขั้นตอนที่ ๒ นำข้อมูลความเสี่ยงแต่ละสถานการณ์มาระบุรายละเอียดของผลกระทบและสภาพการณ์ที่ได้รับผลกระทบต่อการดำเนินงาน และพิจารณาว่าปัจจุบันกรมป่าไม้มีกลยุทธ์ใดบ้างที่จะ

ตอบโต้ได้ ทั้งการเตรียมการก่อนเกิดภัยพิบัติ ระหว่างเกิดภัยพิบัติและหลังจากผ่านพ้นจุดเลวร้ายที่สุด และพิบัติภัยสิ้นสุด

สิ่งสำคัญในขั้นตอนนี้ คือ

(๑) การพิจารณาระยะเวลาว่าจะต้องใช้เวลานานเท่าใด ในการปกป้องตนเอง

(๒) ประเด็นที่จะต้องปกป้อง เตรียมการตอบโต้และพลิกฟื้นในแต่ละกรณี

(๓) ระดับของการพลิกฟื้นที่จะยอมรับได้ว่าเป็นการกลับคืนมาจากธุรกิจใดบ้างแล้ว แม้ว่าจะไม่ทั้งหมด

ขั้นตอนที่ ๓ เมื่อต้องดำเนินการบริหารความเสี่ยงจากพิบัติภัยและสภาวะวิกฤต กรมป่าไม้จะหาใครมาทำกิจกกรามบ้าง

(๑) ใครจะเป็นหัวหน้าทีม (ต้องรู้กระบวนการทั้งหมด)

(๒) ใครบ้างจะต้องอยู่ในทีม (ต้องทำงานได้จริง)

(๓) ใครจะกำหนดรายละเอียดตั้งแต่นโยบาย การวางแผนและโปรแกรม เพื่อดำเนินการทั้งหมด

(๔) สถานที่ประกอบการชั่วคราว

(๕) มาตรฐานการดำเนินการที่เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่ต้องทำให้ได้

ขั้นตอนที่ ๔ การทบทวนกระบวนการภายในโปรแกรมสม่ำเสมอและทดสอบจริงว่าปฏิบัติได้ไม่ใช่เป็นเพียงข้อความในกระดาษ

๑.๑๐ องค์ประกอบของแนวทางการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต

๑) แนวทางการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานต่อสภาวะวิกฤต

ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการเตรียมความพร้อมเพื่อการบริหารความพร้อมต่อและสภาวะวิกฤต ประกอบด้วย

ก) การให้การอบรมการบริหารความพร้อมต่อและสภาวะวิกฤตแต่ละแผนย่อย อันจะช่วยให้การปฏิบัติจริงตามแผนมีความราบรื่น และใช้งานได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

ข) การกำหนดและมีตัวบุคลากรที่ดำเนินงานเต็มที่ตามแผนย่อยของการบริหารความพร้อมต่อและสภาวะวิกฤต และแต่ละคนเข้าใจและมีศักยภาพในการปฏิบัติงานได้จริงตามบทบาทและความรับผิดชอบ

ค) การกำหนดและมีตัวบุคลากรที่มีความรับผิดชอบและรับมอบหมายโดยตรงเข้ารับการอบรมบทบาทของตน และความรับผิดชอบที่มีต่อทีมงาน

ง) การทดสอบปฏิบัติเสมือนจริง (Exercise Test) เกิดขึ้นภายหลังจากการอบรม ด้วยการพัฒนาและวางตารางเวลาและกำหนดการ เพื่อให้บรรลุผลและสะท้อนความพร้อมและสมรรถนะในภาคปฏิบัติจริง

การทดสอบปฏิบัติเสมือนจริงนี้อาจจะใช้เวลาและทรัพยากรค่อนข้างมาก เพื่อให้ได้วิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด และให้ผลที่เที่ยงตรงตามแผนที่วางไว้

สิ่งที่ควรจะพิจารณาในการจัดการทดสอบปฏิบัติเสมือนจริง ได้แก่

- เป้าประสงค์ที่จะทำการทดสอบ
- ผลที่คาดว่าจะเกิดจากการทดสอบ
- เกณฑ์การวัดผลสำเร็จ
- เงื่อนไขสภาพแวดล้อมในการทดสอบ
- ข้อมูลพื้นฐานก่อนการทดสอบ
- ขั้นตอนปฏิบัติที่เป็นสคลิปต์ในการปฏิบัติงาน
- อุปกรณ์ เครื่องมือ ระบบงานที่เกี่ยวข้อง
- คู่มือของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน
- การสื่อสาร ซักซ้อม ทำความเข้าใจจนชัดเจน

๒) ขั้นตอนการวิเคราะห์สภาวะวิกฤต

ก) ติดตามสถานการณ์ภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมา รวมถึงสถานการณ์ภาวะฉุกเฉินต่างๆ ที่เกิดขึ้นค่อนข้างบ่อยในหน่วยงานอื่น ๆ หรือในสังคม

ข) ดำเนินการวิเคราะห์เพื่อประเมินความเสี่ยง โอกาสเกิด และผลกระทบที่จะได้รับในการบรรลุผลตามพันธกิจของกรมป่าไม้ สรุปผลวิเคราะห์เพื่อนำไปจัดทำแผนย่อยบริหารความเสี่ยงในการบริหารความพร้อมต่อและสภาวะวิกฤต

ค) จัดตั้งคณะทำงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการรองรับการบริหารความพร้อมต่อและสภาวะวิกฤตแต่ละกรณี พร้อมจัดทาเป็นคู่มือการบริหารความพร้อมต่อและสภาวะวิกฤต

ง) นำคู่มือที่ได้จัดทำไปทดสอบความเห็น ความครบถ้วน และเพียงพอจากส่วนราชการ ในสังกัดเพื่อหาจุดบกพร่องและนำมาปรับปรุง

จ) นำเสนอคู่มือการบริหารความพร้อมต่อและสภาวะวิกฤตที่ได้รับการปรับปรุงแล้วต่อผู้บริหารของกรมป่าไม้ เพื่อนำไปเผยแพร่และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

ฉ) ทำการติดตามสถานการณ์ ผลการปฏิบัติจริงตามแผนของการบริหารความพร้อมต่อและสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจริง และประเมินผลของการนำคู่มือไปใช้ หากยังมีจุดบกพร่องอยู่ ต้องนำมาปรับปรุง

๓) แนวทางการตอบโต้ต่อสภาวะวิกฤตเมื่อเกิดจริง

การตอบโต้กับสภาวะวิกฤตมักจะกำหนดออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

<u>ส่วนที่ ๑</u>

การบริหารจัดการ การประสานงาน การกำกับเพื่อควบคุมเหตุที่เป็นสภาวะวิกฤต ด้วยการแจ้งข่าวกับผู้บริหาร บุคลากรหน่วยงานภาครัฐอื่นที่เกี่ยวข้องตามกรณี การเข้าดำเนินการควบคุมเหตุที่เป็นสภาวะวิกฤต ระบุขนาดและขอบเขตของความเสียหาย เริ่มต้นการใช้แผนย่อยของการบริหารความพร้อมต่อที่เป็นสภาวะวิกฤต การประสานงานเพื่อขอความสนับสนุนจากหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

<u>ส่วนที่ ๒</u>

การบริหารการสื่อสาร เพื่อควบคุมข่าวลือ ข่าวที่ไม่จริง ข่าวที่สร้างความเสียหาย การรักษาความสัมพันธ์กับสื่อ หน่วยงานที่ให้บริการในภาวะฉุกเฉิน เพื่อสร้างความมั่นใจ ลดความสับสน และความวิตกกังวล

<u>ส่วนที่ ๓</u>

การบริหารงานให้สามารถดำเนินงานได้ตามปกติ โดยการตั้งศูนย์ปฏิบัติการในพื้นที่ที่เกิดสภาวะวิกฤต เพื่อเริ่มทำการพลิกฟื้นสถานการณ์

การเตรียมการเพื่อตอบโต้ที่เป็นสภาวะวิกฤต หากเกิดภาวะหยุดชะงักการดำเนินงานดังกล่าวจะต้อง

๑) มีทีมงานเพื่อเข้าไปจัดการในลักษณะ

(ก) บัญชาการ กำกับ หรือประสานงานเพื่อป้องกัน จัดการกับความเสียหายของสภาวะวิกฤต

(ข) มีทีมงานที่สนับสนุนการปฏิบัติการพลิกฟื้นการดำเนินงาน และ

(ค) ทีมงานปฏิบัติการตอบโต้กับพิบัติภัยระหว่างเกิดเหตุสภาวะวิกฤตอย่างครบถ้วนและเพียงพอ

๒) บุคลากรที่เป็นทีมงานจะคัดเลือกจากคุณสมบัติและประสบการณ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน หรือเป็นบุคคลที่ผ่านหลักสูตรการอบรม และผ่านประสบการณ์จนมีความรอบรู้เกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างดี

๓) จำนวนบุคลากรและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนในทีมงาน อาจจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละกิจการตาม

(ก) ขนาดของกิจการ

(ข) ประเภทและลักษณะของธุรกิจ

(ค) โครงสร้างของภาระงานวิกฤตที่เกี่ยวข้องกับการพลิกฟื้นการดำเนินงาน

โดยควรจะรวมถึงอำนาจหน้าที่และบทบาทของ

– ทีมออกคำสั่งและบัญชาการ ประกอบด้วย ทีมบริหารวิกฤต ทีมตอบโต้ระหว่างวิกฤต และทีมงานบริหารงานพลิกฟื้นกิจการ

– ทีมที่เน้นการปฏิบัติงานเฉพาะทางรายกรณีของสภาวะวิกฤต

๔) แนวทางการบริหารความต่อเนื่องหลังเกิดสภาวะวิกฤต (Business Continuity Management)

๔.๑) การวางแผนบริหารการสื่อสารข้อมูลสภาวะวิกฤต

เป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของโปรแกรมการบริหารความเสี่ยงด้านความต่อเนื่อง (Business Continuity Management)

ซึ่งการสื่อสารข้อมูลวิกฤตการณ์นี้เป็นการดำเนินงานแทนกรมป่าไม้ และต้องดำเนินการโดยบุคลากรที่มีทักษะและความสามารถ เพราะส่วนที่สำคัญที่สุดของแผนบริหารการสื่อสารข้อมูลสภาวะวิกฤต คือ การบริหารจัดการผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสื่อสารมวลชน นับจากจุดที่เกิดสภาวะวิกฤตขึ้นกับกรมป่าไม้

หลักการสำคัญที่ใช้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารข้อมูลสภาวะวิกฤต คือ กระบวนการนี้จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการสื่อสารระดับองค์กร มากกว่าจะปล่อยให้เป็นกิจกรรมอิสระที่แยกตัวออกไปดำเนินการต่างหาก

นอกจากนั้น การจัดทำแผนบริหารการสื่อสารข้อมูลสภาวะวิกฤต ยังจะต้องให้ความระมัดระวังมิให้การทำแผนนี้ มุ่งความสำคัญกับการสื่อสารในส่วนของสื่อมวลชนมากจนเกินไป เพราะในสภาวะวิกฤตยังมีกิจกรรมที่มีความสำคัญอื่นเกี่ยวข้องอีกมากมาย ที่ต้องวางแผนงานให้ครอบคลุมและเพียงพอ

แผนบริหารการสื่อสารข้อมูลสภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเป็นแผนที่ออกแบบมาให้สื่อสารในเชิงรุกหรือส่งข่าวด้วยข้อความที่อาจจะต้องแตกต่างกัน เพื่อให้ข้อมูลการสื่อสารแก่ผู้มีส่วนได้เสียแต่ละภาคส่วนครบถ้วน แต่อยู่ภายใต้ประเด็นที่มีความสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกัน

แม้ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในแผนบริหารการสื่อสารข้อมูลสภาวะวิกฤต ในแต่ละกรณีอาจจะไม่เหมือนกัน แต่ก็อาจจะมีบางส่วนที่เหมือนกันและซ้ำกัน ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้ในหลายกรณี ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ สมาชิกภายในองค์กรที่ได้รับมอบหมายให้อยู่ในทีมงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามแผนตอบโต้กับสภาวะวิกฤต

กลุ่มที่ ๒ ผู้บริหารที่รับผิดชอบในการดำเนินการดำเนินการส่วนของการกอบกู้การดำเนินงาน และประสานงานกับบุคลากรภายในองค์กร

กลุ่มที่ ๓ บุคลากรในสายปฏิบัติการที่พอจะรู้เรื่องและสามารถจะปฏิบัติงานในส่วนของการกอบกู้การดำเนินงานได้ แม้ว่าจะไม่ชำนาญหรือมีทักษะเท่ากับทีมงานหลักที่ได้รับมอบหมายก็ตาม แต่ทีมนี้ถือว่าเป็นกำลังเสริมหรือกองหนุน หรือกำลังสำรองตามความจำเป็นที่ต้องการบุคลากรในทีมงานเพิ่มแล้วแต่กรณี

กลุ่มที่ ๔ สมาชิกภายในครอบครัวของบุคลากร โดยเฉพาะครอบครัวของบุคลากรที่ได้รับผลกระทบทางตรงจากเหตุการณ์ที่เกิดหรือมาตรการตอบโต้สภาวะวิกฤต

กลุ่มที่ ๕ สื่อมวลชนระดับประเทศ เพื่อรายงานข้อมูลที่เป็นสภาวะวิกฤตของกรมป่าไม้

กลุ่มที่ ๖ สื่อมวลชนระดับท้องถิ่น หรือระดับพื้นที่ โดยกำหนดทางเลือกในการส่งข้อมูลที่หลากหลายให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด

กลุ่มที่ ๗ กระทรวงต้นสังกัดที่คาดหวังให้กรมป่าไม้เปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอและโปร่งใส ตรวจสอบได้

กลุ่มที่ ๘ หน่วยงานหรือองค์กรที่กำกับกิจการตามกฎหมายอื่น ๆ

กลุ่มที่ ๙ เพื่อนบ้าน ชุมชนแวดล้อม ในบริเวณที่เกิดสภาวะวิกฤต ที่อาจจะได้รับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต หรือมาตรการตอบโต้สภาวะวิกฤต เพื่อให้ข้อมูลว่ากรมป่าไม้ได้ดำเนินการอย่างไรให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

ส่วนของแผนการตอบโต้กับสภาวะวิกฤตนี้ อาจจะเป็นการวางแผนทางเทคนิค หรือเป็นกิจกรรมในภาคปฏิบัติ ที่ออกแบบให้มีกิจกรรมในการปกป้องชีวิต ป่าไม้ และทรัพย์สินได้ทันท่วงทีทันทีที่เกิดสภาวะวิกฤตขึ้นกับกรมป่าไม้ และเริ่มมีผลกระทบต่อการดำเนินงานขึ้น

สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือ แผนการตอบโต้กับสภาวะวิกฤต จะเน้นการควบคุมการแพร่กระจายของภัยและผลกระทบที่จะเกิดกับกรมป่าไม้ ขณะที่แผนกอบกู้การดำเนินงานจะเน้นการเริ่มดำเนินงานของกรมป่าไม้ตามภาระหน้าที่ได้อีกครั้ง กรมป่าไม้จึงพยายามทำให้แผนงานทั้ง ๒ ส่วนเชื่อมโยงถึงกัน เพื่อให้สามารถส่งต่องานไปสู่การพลิกฟื้นและความสำเร็จในการกอบกู้เพื่อบริหารความต่อเนื่องในส่วนสำคัญได้

หนทางหนึ่งที่กรมป่าไม้จะใช้ในการลดช่องว่างระหว่างทีมงานที่ปฏิบัติงานในขั้นตอนของแผนตอบโต้กับภาวะฉุกเฉินที่เป็นสภาวะวิกฤต กับทีมงานที่ปฏิบัติงานในขั้นตอนการกอบกู้การดำเนินงานในส่วนของภาระงานสำคัญ คือ การพิจารณาความจำเป็นในการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหญ่อีกชุดหนึ่งที่ทำหน้าที่กำกับการปฏิบัติงานของผู้รับผิดชอบตามแผนย่อย ๆ ของการบริหารความต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการประสานและเชื่อมต่อกันระหว่างแผนงานย่อย ๆ ทุกแผน

นอกเหนือจากการทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างทีมงานที่รับผิดชอบแผนย่อยแล้ว บทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการกำกับชุดใหญ่อาจจะต้องรวมไปถึงประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ การช่วยเหลือบุคลากรที่ได้รับผลกระทบจากสภาวะวิกฤต ซึ่งอาจจะประกอบด้วยการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล และฟื้นฟูสุขภาพร่างกายและจิตใจกลับสู่ภาวะปกติ การช่วยเหลือความเป็นอยู่ของครอบครัว ตลอดจนความช่วยเหลือทางการเงินในระหว่างที่เกิดภาวะวิกฤต

ประเด็นที่ ๒ การช่วยเหลือในด้านที่อยู่อาศัยเป็นการชั่วคราว ค่าใช้จ่ายในการเดินทางในระหว่างที่บุคลากรและครอบครัว ไม่สามารถเข้าพักอาศัยหรือปฏิบัติงานในที่ทำการปกติได้

ประเด็นที่ ๓ การดำเนินงานให้ครบถ้วนตามความคาดหวังของฝ่ายบริหารของกรมป่าไม้ในการตอบโต้กับพิบัติภัยและสภาวะวิกฤตอย่างครบถ้วน เต็มกำลังที่มี และนำเสนอรายงานผลการดำเนินงานในระหว่างที่ปฏิบัติงานตามแผนการตอบโต้กับสภาวะวิกฤตนั้น ๆ

ประเด็นที่ ๔ การบริหารจัดการในส่วนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละภาคส่วน และรับผิดชอบต่อภาระผูกพันที่ค้างอยู่ นับตั้งแต่กรมป่าไม้ประสบกับสภาวะวิกฤต ซึ่งอาจจะรวมถึงการดำเนินกระบวนการทางกฎหมายให้ครบถ้วน

ประเด็นที่ ๕ การจัดให้ทีมงานทุกทีมมีการทดสอบแผนย่อยร่วมกันและพร้อมเพรียงกัน เพื่อให้มั่นใจว่าแต่ละโปรแกรมการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตจะนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงาน

ประเด็นที่ ๖ การตั้งทีมงานบริหารจัดการในกรณีที่เป็นสภาวะวิกฤตที่เป็นการเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เนื่องจากกรมป่าไม้จะต้องมีภาระหน้าที่หรือความเสี่ยงในทางกำกับการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะมีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง และกรมป่าไม้ได้รับผลกระทบทางลบจากการเกิดสภาวะวิกฤตขึ้น อีกทั้งการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ อาจจะต้องมีบุคคลภายนอกเช่นตำรวจเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

๕) การรายงาน บทเรียนที่เรียนรู้ เพื่อปรับปรุงการบริหารในระยะต่อไป

การทบทวนแผนย่อยของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต จะดำเนินการเป็นประจำทุกปี เพื่อวิเคราะห์ความถูกต้อง เหมาะสม ประสิทธิผลของแผนย่อย และบทสรุปเกี่ยวกับประเด็นที่สำคัญของแผนบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตที่ควรมีการปรับปรุงใหม่ให้ดีขึ้น

การประเมินสถานะของแผนย่อยตามการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต อาจจะต้องดำเนินการด้วยความถี่ตามความจำเป็น เพื่อให้เกิดความคงที่ด้านประสิทธิผลของแผน

รูปแบบของการทบทวนแผนย่อย จะประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

(๑) การทบทวนประเด็นเฉพาะที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่อยู่ภายในกรมป่าไม้เอง ในกรณีที่

ก) ครบกำหนดเวลาที่วางไว้ล่วงหน้า เช่น ทุก ๖ เดือน หรือปีละ ๒ ครั้งเป็นอย่างน้อย

ข) สภาพแวดล้อมที่เป็นภัยคุกคามให้เกิดสภาวะวิกฤตนั้น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไป

ค) มีการปรับโครงสร้างองค์กร การแบ่งส่วนราชการ หรือการรวมกรมป่าไม้กับกรมอุทยานฯ ที่ส่งผลต่อการโยกย้ายสับเปลี่ยนตำแหน่งงาน และการเปลี่ยนแปลงภาระงาน

(๒) การทบทวนประเด็นจากการตรวจสอบอิสระหรือความเห็นของหน่วยงานภายนอก

สำหรับผู้ตรวจสอบอิสระจากภายนอก หรือ กพร. หรือผู้ประเมินผลดำเนินงานที่เข้าไปตรวจสอบหรือประเมินผลดำเนินงานของกรมป่าไม้ ในส่วนของแผนย่อยตามการบริหารความพร้อมสภาวะวิกฤต อาจจะพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวกับ

ก) ความเหมาะสมของกระบวนการ ขั้นตอนที่ใช้ในการกำหนดภาวะงานวิกฤต

ข) วิธีการ ความถูกต้อง ความซับซ้อนของแผนย่อยตามการบริหารความพร้อมสภาวะวิกฤต

ค) สิ่งที่ต้องดำเนินการ หากเกิดภาวการณ์หยุดชะงักของการดำเนินงาน

องค์ประกอบของแผนย่อย

แผนย่อยตามคู่มือฉบับนี้ประกอบด้วย

๑. แผนงานหลักด้านการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต

๒. แผนงานย่อยสภาวะวิกฤตจากไฟป่า

๓. แผนงานย่อยสภาวะวิกฤตจากการถูกปิดล้อมนอกสถานที่ระหว่างการยึดของกลางและ/หรือการจับกุม

บทที่ ๒
การกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความต่อเนื่อง

การกำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางในการสร้างความต่อเนื่องของการปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนที่สำคัญก่อนการจัดทำแผนความต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นในว่าแผนการบริหารความต่อเนื่องที่ได้จัดทำขึ้นมีความสอดคล้องกับนโยบายขององค์กรและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เนื่องจากการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรขององค์กรในสภาวะวิกฤตในบางกรณีจำเป็นต้องใช้งบประมาณ อาทิ เช่น การสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำรอง ดังนั้น การกำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางในการสร้างความต่อเนื่อง จึงต้องผ่านการพิจารณาของผู้บริหารองค์กร ซึ่งทรัพยากรที่ต้องเตรียมพร้อมมี ๕ ด้าน ประกอบด้วย

- ด้านอาคาร/สถานที่ปฏิบัติงานหลัก
- ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญ/การจัดหาจัดส่งวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญ
- ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและข้อมูลที่สำคัญ
- ด้านบุคลากร
- ด้านคู่ค้า/ ผู้ให้บริการที่สำคัญ/ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แผนกลยุทธ์หรือแนวทางในการสร้างความต่อเนื่องของการปฏิบัติงานของกรมป่าไม้ ครอบคลุมเหตุการณ์หรือความเสี่ยงที่สำคัญ ๓ เหตุการณ์ ประกอบด้วย

- กรณีเกิดไฟป่า
- กรณีเกิดการปิดล้อมนอกสำนักงานพื้นที่

ตารางที่ ๑ สรุปเหตุการณ์ภัยคุกคามและผลกระทบจากเหตุการณ์

เหตุการณ์ภัยคุกคาม	ผลกระทบ				
	อาคารสถานที่	เครื่องมือและอุปกรณ์	ระบบงานเทคโนโลยีหรือระบบสารสนเทศ	บุคลากร	คู่ค้า/ผู้ให้บริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
กรณีเกิดการปิดล้อมนอกสำนักงานพื้นที่	√	√	√	√	√
กรณีเกิดไฟป่า		√		√	

แผนบริหารความต่อเนื่องฉบับนี้ ไม่รองรับการปฏิบัติงานในกรณีที่มีเหตุขัดข้องที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจปกติ โดยเหตุขัดข้องดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบระดับสูงต่อการดำเนินงานและการให้บริการของกรมป่าไม้ และกรมป่าไม้สามารถจัดการหรือปรับปรุงแก้ไขได้ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

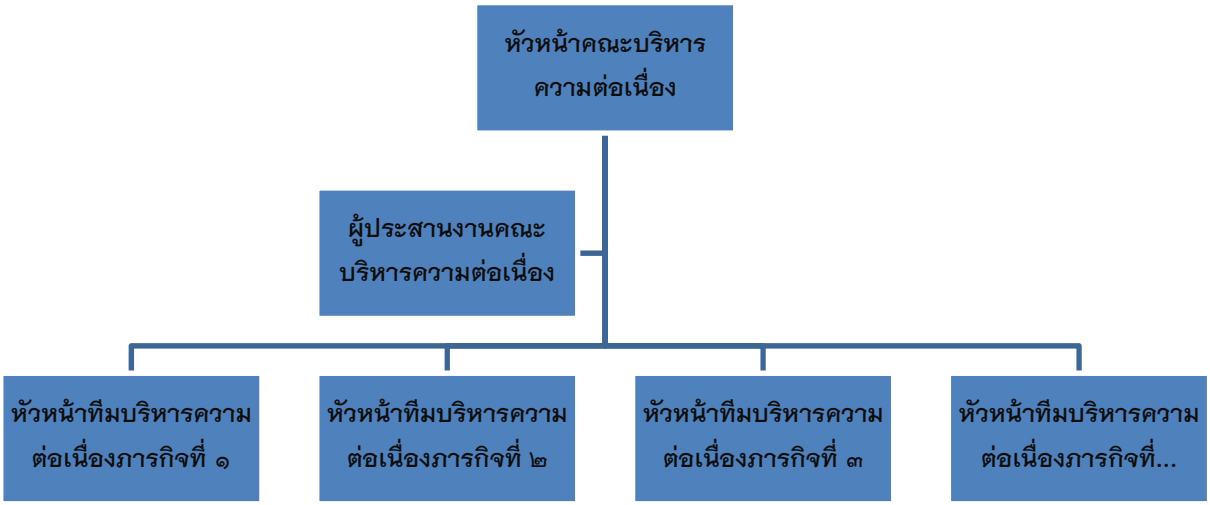
๒.๑ โครงสร้างและทีมงานแผนความต่อเนื่อง

เนื่องจากกรมป่าไม้ มีหน่วยงานอยู่ทุกภูมิภาคในประเทศไทย ซึ่งหน่วยงานมีองค์ประกอบเหมือนกับระดับกรม ดังนั้นการจัดทำโครงสร้างและทีมงานแผนความต่อเนื่องจะต้องเป็นไปตามบริบทของแต่ละหน่วยงาน ดังนี้

๑) หัวหน้าคณะบริหารความต่อเนื่อง คือ ผู้บริหารสูงสุด ณ จุดที่เกิดเหตุฉุกเฉิน

๒) หัวหน้าทีมบริหารความต่อเนื่อง คือ ผู้อำนวยการสำนักทุกสำนักในส่วนกลาง (กรณีเกิดเหตุในพื้นที่ส่วนกลาง) หรือ ผู้อำนวยการส่วนทุกส่วนตามภารกิจ (กรณีเกิดเหตุในพื้นที่ส่วนภูมิภาค)

๓) ผู้ประสานงานคณะบริหารความต่อเนื่อง คือ รองอธิบดีกรมป่าไม้ที่กำกับดูแลสำนักบริหารกลาง (กรณีเกิดเหตุในพื้นที่ส่วนกลาง) หรือ ผู้อำนวยการส่วนอำนวยการ/หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป (กรณีเกิดเหตุในพื้นที่ส่วนภูมิภาค)

รูปภาพที่ ๑ โครงสร้างคณะบริหารความต่อเนื่อง

ซึ่งแต่ละตำแหน่งมีหน้าที่ในการร่วมมือดูแล ติดตาม ปฏิบัติงาน และกู้คืนเหตุการณ์ฉุกเฉินในแต่ละส่วนงานให้กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ตามรายชื่อบุคลากรและบทบาทของทีมงานบริหารความต่อเนื่อง ที่กำหนดเป็นบุคลากรหลัก ในกรณีที่บุคลากรหลักไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้บุคลากรสำรองรับผิดชอบบทบาทของบุคลากรหลักไปก่อน **ทั้งนี้ ทุกสำนัก/กอง/กลุ่ม ในส่วนภูมิภาคจะต้องดำเนินการจัดทำตารางรายชื่อของบุคลากรและบทบาทของคณะบริหารความต่อเนื่องให้เป็นไปตามบริบทของหน่วยงานต่อไป สำหรับส่วนกลางให้ยึดถือรายชื่อบุคลากรและบทบาทของคณะบริหารความต่อเนื่อง ดังนี้**

ตารางที่ ๒ รายชื่อบุคลากรและบทบาทของคณะบริหารความต่อเนื่องของส่วนกลาง

บุคลากรหลัก		บทบาท	บุคลากรสำรอง	
ชื่อ	**เบอร์โทรศัพท์**		**ชื่อ**	**เบอร์โทรศัพท์**
นายบุญชอบ สุทธมนัสวงษ์ อธิบดีกรมป่าไม้	๐๘๖ ๓๘๓๓๓๓๑	หัวหน้าคณะบริหารความต่อเนื่อง	นายเริงชัย ประยูรเวช รองอธิบดีกรมป่าไม้	๐๘๙ ๘๑๐๒๓๓๓
นายประยุทธ หล่อสุวรรณศิริ รองอธิบดีกรมป่าไม้	๐๘๑ ๘๒๓๓๘๕๙	ผู้ประสานงานคณะบริหารความต่อเนื่อง	นายสุขุม มิตตัสสา ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง	๐๘๑ ๘๓๒๓๓๑๒
นายสุขุม มิตตัสสา ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง	๐๘๑ ๘๓๒๓๓๑๒	หัวหน้าทีมบริหารความต่อเนื่องภารกิจสนับสนุน	นายสุรัติ กาญจนกุญชร ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและสารสนเทศ	๐๘๑ ๑๔๒๔๔๑๑
นายเชวง ไชยลาภ ผู้อำนวยการสำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า	๐๘๑ ๐๔๕๓๓๑๒	หัวหน้าทีมบริหารความต่อเนื่องภารกิจป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า	นางอำนวยพร ชลดงรงค์กุล	๐๘๖-๐๒๘๐๒๐๒
นายประลอง ดำรงไทย ผู้อำนวยการสำนักจัดการป่าชุมชน	๐๘๙ ๙๖๙๑๕๘๔	หัวหน้าทีมบริหารความต่อเนื่องภารกิจจัดการป่าชุมชน	นางนันทนา บุณยานันท์	๐๘๑ ๘๓๖๔๔๒๓
นางสาวมาลี ศรีรัตนธรรม ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้	๐๘๕ ๔๘๙๘๔๓๓	หัวหน้าทีมบริหารความต่อเนื่องภารกิจวิจัยและพัฒนาการป่าไม้	นายธิติ วิสารัตน์	๐๘๖ ๘๖๓๗๖๕๕
นายชนาธิป กุลดิลก ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการปลูกป่า	๐๘๑ ๘๑๗๒๕๔๙	หัวหน้าทีมบริหารความต่อเนื่องภารกิจส่งเสริมการปลูกป่า	นายสุเมธ จันษร	๐๘๓ ๕๒๒๘๓๓๖

ตารางที่ ๒ รายชื่อบุคลากรและบทบาทของคณะบริหารความต่อเนื่องของส่วนกลาง (ต่อ)

บุคลากรหลัก		บทบาท	บุคลากรสำรอง	
ชื่อ	**เบอร์โทรศัพท์**		**ชื่อ**	**เบอร์โทรศัพท์**
นายธีรยุทธ สมตน ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินป่าไม้	๐๘๑ ๘๓๑๑๙๕๔	หัวหน้าทีมบริหารความต่อเนื่องภารกิจจัดการที่ดินป่าไม้	น.ส.อรวรรณ ปัญญาพรวิทยา	๐๘๑ ๘๕๙๗๘๓๐
นายยรรยง เลขาวิจิตร ผู้อำนวยการสำนักการอนุญาต	๐๘๑ ๕๔๕๐๙๗๙	หัวหน้าทีมบริหารความต่อเนื่องภารกิจการอนุญาต	นายจรัญ มากสมบูรณ์	๐๘๑ ๖๓๖๐๕๙๐

๒.๒ กลยุทธ์ความต่อเนื่องทางธุรกิจ

ทรัพยากร	กลยุทธ์ความต่อเนื่อง
อาคาร/สถานที่ปฏิบัติงานหลัก	กำหนดให้ใช้พื้นที่ปฏิบัติงานสำรองภายในศาลากลางจังหวัด โดยมีการสำรวจความเหมาะสมของสถานที่ ประสานงาน และการเตรียมความพร้อมกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่
เครื่องมือและอุปกรณ์	– กำหนดให้มีการจัดหาคอมพิวเตอร์สำรองที่มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการใช้งาน พร้อมอุปกรณ์ที่สามารถเชื่อมโยงต่อผ่านอินเตอร์เนทเข้าสู่ระบบเทคโนโลยีของส่วนกลางและกรมบัญชีกลางได้
ระบบงานเทคโนโลยีหรือสารสนเทศ	– ระบบการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและข้อมูลที่มีความสำคัญ มีลักษณะแบบรวมศูนย์ และเชื่อมโยงระบบเครือข่ายต่อผ่านอินเตอร์เนตกับส่วนกลาง ดังนั้น การกู้สถานการณ์อาจต้องรอจนกว่าระบบการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของส่วนกลางจะกลับคืนมาใช้ได้ – ดำเนินการบันทึกข้อมูลด้วยระบบมือไปก่อน แล้วจึงบันทึกข้อมูลระบบการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ
บุคลากรหลัก	– กำหนดให้ใช้บุคลากรสำรองทดแทนภายในฝ่ายงานหรือกลุ่มงานเดียวกัน – กำหนดให้ใช้บุคลากรนอกฝ่ายงานหรือกลุ่มงานในกรณีที่บุคลากรไม่เพียงพอหรือขาดแคลน
คู่ค้า/ผู้ให้บริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	– กำหนดผู้ให้บริการระบบเครือข่ายอินเตอร์เนท ๒ ราย คือ TOT และ CAT – กำหนดให้ใช้อุปกรณ์เชื่อมโยงเครือข่ายอินเตอร์เนทแบบพกพา (Air Card)

๒.๓ การกำหนดทรัพยากรสำคัญที่ใช้ในการดำเนินงานและการให้บริการ

กระบวนการ	การกำหนดทรัพยากรที่สำคัญ				
	อาคารสถานที่ปฏิบัติงาน	**เครื่องมือและอุปกรณ์**	**ระบบงานเทคโนโลยีหรือระบบสารสนเทศ**	**บุคลากร**	**คู่ค้า/ผู้ให้บริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย**
งานสารบัญและงานธุรการทั่วไป	ใช้พื้นที่สำรอง ๑๐ ตรม.	เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมเครื่องพิมพ์ ๑ ชุด	– ระบบจัดซื้อจัดจ้าง – ระบบ GFMIS – Internet	บุคลากรหลัก ๕ คน	ผู้ให้บริการเชื่อมโยงระบบเครือข่าย Internet
งานด้านการเงิน การบัญชี วัสดุครุภัณฑ์ การบริหารบุคคล งานติดต่อประสานงาน งานสถิติข้อมูล	ใช้พื้นที่สำรอง ๑๐ ตรม.	เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมเครื่องพิมพ์ ๑ ชุด	– ระบบจัดซื้อจัดจ้าง – ระบบ GFMIS – Internet	บุคลากรหลัก ๕ คน	ผู้ให้บริการเชื่อมโยงระบบเครือข่าย Internet

๒.๔ การกำหนดแนวทางการตอบสนองเหตุการณ์และกอบกู้กระบวนการ

การกำหนดแนวทางการตอบสนองเหตุการณ์และกอบกู้กระบวนการ ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดของแต่ละสถานการณ์ (บทที่ ๓–๕)

บทที่ ๓
แผนงานหลักด้านการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต

๑) เหตุผลและความจำเป็น

ด้วยการเริ่มต้นกระบวนการวางแผนด้านการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตจะต้องทำอย่างเอาจริงเอาจัง ไม่ใช่มีเวลาค่อยทำการวางแผน เพราะการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตจะต้องเป็นแผนเตรียมความพร้อมที่จะนำออกมาใช้ได้เสมอ เมื่อกรมป่าไม้มีกรณีที่จำเป็น

๒) วัตถุประสงค์ของแผนย่อย

ก่อนเริ่มงานวางแผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต กรมป่าไม้จะทำกิจกรรมการสร้างความตระหนักในความสำคัญของแผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกระดับภายในองค์กร โดยเฉพาะ ผู้บริหารระดับสูง และบุคลากรหลักในพื้นที่ของกรมป่าไม้ เพื่อที่จะทำให้บุคลากรทุกคนเกิดพันธะผูกพัน และการร่วมมือร่วมใจและมีส่วนร่วมแผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต และนำไปปฏิบัติได้จริง

๓) กรอบแนวทางการดำเนินงานของแผนย่อย

หลังจากที่ผู้บริหารระดับสูงได้มอบหมายนโยบายที่ชัดเจนแล้ว กรมป่าไม้จะสามารถเริ่มการวางแผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตได้ โดยส่วนใหญ่จะดำเนินการผ่านคณะทำงานหรือทีมงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ยกร่างแผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตอย่างรอบคอบและระมัดระวัง

กรอบแนวทางการดำเนินงานในการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต ประกอบด้วย

(๑) กำหนดกิจกรรมการสร้างความเข้าใจว่า เมื่อกรมป่าไม้ต้องบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต จะต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันเวลาอย่างไร เพื่อประสิทธิผล ตลอดจนสามารถสร้างและรักษาความปรองดอง และสมานฉันท์ระหว่างประชาชนทุกหมู่เหล่า รวมทั้งป้องกันและต่อต้านข่าวลือและข่าวสารที่บิดเบือนความเป็นจริง อันจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในแนวนโยบายของรัฐและการดำเนินการของกรมป่าไม้ในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนเพื่อลดความน่าเชื่อถือของกลุ่มไม่หวังดีและไม่เข้าใจ

(๒) กำหนดแนวทางการใช้งานมวลชนสัมพันธ์ ผ่านสื่อของรัฐและเอกชน องค์กร ตลอดจนเวทีสาธารณะ เพื่อเผยแพร่การจัดการกับสภาวะวิกฤต ตามหลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา รวมทั้งตามแนวทางสันติวิธี เพื่อให้ความรู้กับสังคม ได้เข้าใจและมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ต่อการแก้ไขสภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

(๓) กำหนดแนวทางการให้การสนับสนุน ภารกิจของหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ตามแผนย่อยของส่วนราชการในส่วนกลาง

(๔) บริหารประเด็นเพื่อการประชาสัมพันธ์ การบูรณาการประสานงานกับสื่อมวลชน รวมทั้งการประเมินผลการประชาสัมพันธ์ที่ปฏิบัติการในพื้นที่ว่าได้ผลสัมฤทธิ์ ตามที่ตั้งเป้าหมายการปฏิบัติงานไว้หรือไม่ เพื่อจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้เพียงพอและครบถ้วน

(๕) คำนึงถึงความมีเอกภาพ และเป็นผู้นำในการตอบโต้ข่าวลืออย่างทันท่วงที ย้ำเตือน และสร้างความเข้าใจกับประชาชน

นอกจากนั้น สิ่งที่ทีมงานหรือคณะทำงานยกร่างแผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตจะดำเนินการ มักประกอบด้วย

(๑) จัดทำรายชื่อสำหรับตรวจสอบ (Checklist) เอกสารที่จำเป็นและข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการทำแผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต รวมทั้งข้อมูลที่มีความอ่อนไหวสูง พื้นที่ที่มีความไหวตัวสูง กิจกรรมที่มีความอ่อนไหวสูงต่อการดำเนินงานตามปกติของกรมป่าไม้

ตัวอย่างของเอกสารที่จำเป็นในการทำการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤต ได้แก่

- โครงสร้างองค์กร ที่แสดงชื่อส่วนราชการ ชื่อตำแหน่ง หน้าที่ความรับผิดชอบ การมอบอำนาจ
- แผนย่อยของการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตที่มีอยู่ในปัจจุบัน (ถ้ามี)
- ข้อมูลรายการรายละเอียดที่ใช้ในการติดต่อถึงบุคลากรกรณีฉุกเฉิน
- รายชื่อหน่วยงานภายนอก ส่วนราชการต่างๆ ภายในกรมป่าไม้ และรายละเอียดการติดต่อ พร้อมแผนที่
- รายชื่อสถานที่ติดต่อภายนอกกรณีฉุกเฉินและรายละเอียดการติดต่อ แผนที่
- วิธีการปฏิบัติเพื่อรักษาความปลอดภัยในชีวิตของบุคลากร
- วิธีการปฏิบัติงาน กระแสการไหลของงาน จุดควบคุม การกำกับและสอบทานที่มีอยู่
- รายชื่อที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และรายละเอียดการติดต่อกรณีฉุกเฉิน
- วิธีปฏิบัติในการบริหารงานบุคคล
- พิมพ์เขียวตัวอาคารและส่วนประกอบของอาคารโดยละเอียด
- ที่ตั้งของป่าไม้ ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่แสดงข้อมูลอย่างชัดเจน
- ที่จัดเก็บทรัพย์สินที่เป็นข้อมูลสารสนเทศ และระบบงาน IT
- ระบบการสื่อสาร การเชื่อมโยงเครือข่ายภายในกรมป่าไม้

- สัญญาการดูแลระบบ บริการจากภายนอก
- ข้อมูลและโปรแกรม ระบบงานที่จัดเก็บที่ Off-site และวิธีการนำข้อมูลเข้าจัดเก็บ
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องและแนวพึงปฏิบัติ
- ข้อมูลพร้อมรายละเอียดสำคัญอื่น ๆ

(๒) คณะทำงานควรจะทำการเรียงลำดับความสำคัญของกระบวนการดำเนินงานของกรมป่าไม้จากมากที่สุดลงมาตามลำดับ เพื่อที่จะได้กำหนดแผนการกอบกู้และการบริหารความต่อเนื่องจากสภาวะวิกฤตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยแต่ละกระบวนการดำเนินงานควรจะสามารถระบุรายละเอียดได้อย่างชัดเจน ว่าการดำเนินงานนั้น ๆ จะต้องพึ่งพาอาศัยบุคลากรหลักคน/ตำแหน่งใดบ้าง ระบบงานหลักใดบ้าง อุปกรณ์เครื่องมือสำคัญใดบ้าง และข้อมูลสารสนเทศในระบบงานใดบ้าง

บทที่ ๔
แผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตที่เกิดจากไฟป่า

เหตุผลและความจำเป็น

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่นๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ และยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม ถ้าป่าไม้ถูกทำลายลงไปมาก ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ

เมื่อป่าไม้ถูกทำลาย จะส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้ว พื้นดินจะโล่งขาดพืชปกคลุม เมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป

นอกจากนั้นเมื่อขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือน และที่ลุ่มในฤดูน้ำหลาก พอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำซึมใต้ดินไว้หล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธารทำให้แม่น้ำมีน้ำน้อย ส่งผลกระทบต่อมาถึงระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่น การขาดแคลนน้ำในการการชลประทานทำให้ทำนาไม่ได้ผลขาดน้ำมาผลิตกระแสไฟฟ้า

ประเภทของป่าไม้ในประเทศไทย

ประเภทของป่าไม้จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับการกระจายของฝน ระยะเวลาที่ฝนตกรวมทั้งปริมาณน้ำฝนทำให้ป่าแต่ละแห่งมีความชุ่มชื้นต่างกัน สามารถจำแนกได้เป็น ๒ ใหญ่ ๆ คือ

ก. ป่าประเภทที่ไม่ผลัดใบ (Evergreen)

ข. ป่าประเภทที่ผลัดใบ (Deciduous)

พิบัติภัยและอุบัติการณ์ร้ายแรงจากไฟป่าที่ปรากฏให้เห็นในเชิงประจักษ์ในช่วงที่ผ่านมา ทำให้กรมป่าไม้ต้องมีการตื่นตัว และพิจารณาดำเนินการเตรียมความพร้อมสำหรับบรรเทาความเสี่ยงจากความสูญเสียของพื้นที่ป่า หากเกิดพิบัติภัยไฟป่าในคราวต่อไป พร้อมกับหาทางที่จะบริหารความเสี่ยงจากพิบัติภัยและอุบัติการณ์ไฟป่าร้ายแรง ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ไม่ว่าพิบัติภัยและอุบัติการณ์ไฟป่าร้ายแรงนั้นจะเกิดจากการกระทำของคนหรือเป็นภัยจากธรรมชาติก็ตาม

งานดับไฟป่า เป็นงานที่หนัก เหน็ดเหนื่อย และเสี่ยงอันตรายเป็นอย่างยิ่ง อันตรายในระหว่างปฏิบัติงานเกิดขึ้นได้ในทุกเสี้ยววินาที ทั้งจากเปลวไฟโดยตรง จากรังสีความร้อน จากหมอกควันและก๊าซพิษ รวมไปถึงอันตรายอันเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ในระหว่างปฏิบัติงาน และหลังการปฏิบัติงาน โดยปกติแล้ว หากมีการวางมาตรการในเรื่องความปลอดภัยเป็นอย่างดี มีความระมัดระวังไม่ประมาทอยู่ตลอดเวลา โอกาสเกิดอันตรายหรืออุบัติเหตุก็จะมีน้อยลง

เนื่องจากงานดับไฟป่าเป็นงานหนัก ระยะเวลาในการปฏิบัติงานยาวนาน ทำให้เกิดความอ่อนล้าเกิดความเครียด มีผลให้สมองสั่งการและตอบสนองต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าช้าลง ความระมัดระวังภัยลดลงตามไปด้วย ดังนั้นยิ่งการปฏิบัติงานยืดเยื้อยาวนานออกไปเท่าไร โอกาสเกิด

อันตรายและอุบัติเหตุก็ยิ่งมีมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาให้มีความรู้ในเรื่องความปลอดภัยในการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด จึงเป็นหนทางเดียวที่จะลดอันตรายและอุบัติเหตุในระหว่างการดับไฟป่าให้มีน้อยที่สุด

นิยามศัพท์

(๑) ความหมายของไฟป่า

US Forest Service อ้างโดย Brown and Davis (๑๙๗๓) ให้คำจำกัดความของไฟป่า ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายว่า “ไฟที่ปราศจากการควบคุม ลุกลามไปอย่างอิสระ แล้วเผาผลาญเชื้อเพลิงธรรมชาติในป่า ได้แก่ ดินอินทรีย์ ใบไม้แห้ง หญ้า กิ่งก้านไม้แห้ง ท่อนไม้ ตอไม้ วัชพืช ไม้พุ่ม ใบไม้สด และในระดับหนึ่งสามารถเผาผลาญต้นไม้ที่ยังมีชีวิตอยู่

โดยลักษณะสำคัญที่แยกแยะไฟป่าออกจากไฟที่เผาตามกำหนด (Prescribe Burning) คือ ไฟป่ามีการลุกลามอย่างอิสระ ปราศจากการควบคุม ในขณะที่ไฟที่เกิดจากการเผาตามกำหนดจะมีการควบคุมการลุกลามให้อยู่ในขอบเขตที่กำหนดเอาไว้เท่านั้น

สำหรับประเทศไทย เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและขอบเขตการจัดการไฟป่า จึงกำหนดคำนิยามของไฟป่าว่า ***“ไฟที่เกิดจากสาเหตุใดก็ตาม แล้วลุกลามไปได้โดยอิสระปราศจากการควบคุม ทั้งนี้ไม่ว่าไฟนั้นจะเกิดขึ้นในป่าธรรมชาติหรือสวนป่า”***

(๒) การแบ่งชนิดของไฟป่า

การแบ่งชนิดของไฟป่าที่ได้รับการยอมรับและใช้กันมายาวนานนั้น ถือเอาการไหม้เชื้อเพลิงในระดับต่างๆในแนวดิ่ง ตั้งแต่ระดับชั้นดินขึ้นไปจนถึงระดับยอดไม้ เป็นเกณฑ์ การแบ่งชนิดไฟป่าตามเกณฑ์ดังกล่าวทำให้แบ่งไฟป่าออกเป็น ๓ ชนิด คือ ไฟใต้ดิน ไฟผิวดิน และไฟเรือนยอด (Brown and Davis,๑๙๗๓)

๑. ไฟใต้ดิน (Ground Fire) คือไฟที่ไหม้อินทรียวัตถุที่อยู่ใต้ชั้นผิวของพื้นป่า เกิดขึ้นในป่าบางประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าในเขตอบอุ่นที่มีระดับความสูงมากๆ ซึ่งอากาศหนาวเย็นทำให้อัตราการย่อยสลายอินทรียวัตถุต่ำ จึงมีปริมาณอินทรียวัตถุสะสมอยู่บนหน้าดินแท้ (Mineral soil) ในปริมาณมากและเป็นชั้นหนา โดยอินทรียวัตถุดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของ duff, muck, หรือ peat ในบริเวณที่ชั้นอินทรียวัตถุหนามาก

ไฟชนิดนี้อาจไหม้แทรกลงไปใต้ผิวพื้นป่า (Surface Litter) ได้หลายฟุตและลุกลามไปเรื่อยๆใต้ผิวพื้นป่าในลักษณะการครุกรุ่นอย่างช้าๆ ไม่มีเปลวไฟ และมีควันน้อยมาก จึงเป็นไฟที่ตรวจพบหรือสังเกตพบได้ยากที่สุดและเป็นไฟที่มีอัตราการลุกลามช้าที่สุด แต่เป็นไฟที่สร้างความเสียหายให้แก่พื้นที่ป่าไม้มากที่สุด เพราะไฟจะไหม้ทำลายรากไม้ ทำให้ต้นไม้ใหญ่น้อยทั้งป่าตายในเวลาต่อมา ทั้งยังเป็นไฟที่ควบคุมได้ยากที่สุดอีกด้วย

ไฟใต้ดินโดยทั่วไปมักจะเกิดจากไฟผิวดินก่อนแล้วลุกลามลงใต้ผิวพื้นป่า ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนไม่สับสน ในที่นี้จึงขอแบ่งไฟใต้ดินออกเป็น ๒ ชนิดย่อย คือ

๑.๑ ไฟใต้ดินสมบูรณ์แบบ (True Ground Fire) คือไฟที่ไหม้อินทรียวัตถุอยู่ใต้ผิวพื้นป่าจริงๆ ดังนั้นเมื่อยืนอยู่บนพื้นป่าจึงไม่สามารถตรวจพบไฟได้ ต้องใช้เครื่องมือพิเศษ เช่นเครื่องตรวจจับความร้อน เพื่อตรวจหาไฟชนิดนี้ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนของไฟใต้ดินสมบูรณ์แบบ คือ ไฟที่ไหม้ชั้นถ่านหินใต้ดิน (Coal Seam Fire) บนเกาะกาลิมันตันของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงการเกิดปรากฏการณ์ เอล นีนโญ่ ในปี ค.ศ. ๑๙๘๒ ไฟถ่านหินดังกล่าวครุกรุ่นกินพื้นที่ขยายกว้างออกไปเรื่อยๆ สร้างความยากลำบากในการตรวจหาขอบเขตของไฟและยังไม่สามารถควบคุมไฟได้ทั้งหมดจนถึงปัจจุบันนี้ ในบางพื้นที่กว่าจะทราบว่าไฟดังกล่าวไหม้ผ่านก็ต่อเมื่อไฟไหม้ผ่านไปแล้วเกือบสองปี และต้นไม้ที่ถูกไฟไหม้ทำลายระบบรากเริ่มยืนแห้งตายพร้อมกันทั้งป่า สำหรับประเทศไทยยังไม่เคยพบไฟใต้ดินสมบูรณ์แบบเช่นนี้มาก่อน

๑.๒ ไฟกึ่งผิวดินกึ่งใต้ดิน (Semi–Ground Fire) ได้แก่ไฟที่ไหม้ในสองมิติ คือส่วนหนึ่งไหม้ไปในแนวระนาบไปตามผิวพื้นป่าเช่นเดียวกับไฟผิวดิน ในขณะเดียวกันอีกส่วนหนึ่งจะไหม้ในแนวดิ่งลึกลงไปในชั้นอินทรียวัตถุใต้ผิวพื้นป่า ซึ่งอาจไหม้ลึกลงไปได้หลายฟุต

ไฟดังกล่าวสามารถตรวจพบได้โดยง่ายเช่นเดียวกับไฟผิวดินทั่วๆไป แต่การดับไฟจะต้องใช้เทคนิคการดับไฟผิวดินผสมผสานกับเทคนิคการดับไฟใต้ดิน จึงจะสามารถควบคุมไฟได้ ตัวอย่างของไฟชนิดนี้ได้แก่ไฟที่ไหม้ป่าพรุในเกาะสุมาตรา และเกาะกาลิมันตัน ของประเทศอินโดนีเซีย และไฟที่ไหม้ป่าพรุโต๊ะแดง และป่าพรุบาเจาะ ในจังหวัดนราธิวาส ของประเทศไทย

๒. ไฟผิวดิน (Surface Fire) คือไฟที่ไหม้ลุกลามไปตามผิวดิน โดยเผาไหม้เชื้อเพลิงบนพื้นป่า อันได้แก่ ใบไม้ กิ่งก้านไม้แห้งที่ตกสะสมอยู่บนพื้นป่า หญ้า ลูกไม้เล็กๆ ไม้พื้นล่าง กอไผ่ ไม้พุ่ม

ไฟชนิดนี้เป็นไฟที่พบมากที่สุดและพบโดยทั่วไปในแทบทุกภูมิภาคของโลก ความรุนแรงของไฟจะขึ้นอยู่กับชนิดและประเภทของเชื้อเพลิง โดยทั่วไปไฟชนิดนี้จะไม่ทำอันตรายต้นไม้ใหญ่ถึงตาย แต่จะทำให้เกิดรอยแผลไฟไหม้ ซึ่งมีผลให้อัตราการเจริญเติบโตของต้นไม้ลดลง คุณภาพของเนื้อไม้ลดลง ไม้มีรอยตำหนิ และทำให้ต้นไม้อ่อนแอจนโรคและแมลงสามารถเข้าทำอันตรายต้นไม้ได้โดยง่าย

สำหรับประเทศไทย ไฟป่าส่วนใหญ่จะเป็นไฟชนิดนี้ โดยจะมีความสูงเปลวไฟ ตั้งแต่ ๐.๕ – ๓ เมตร ในป่าเต็งรัง จนถึงความสูงเปลวไฟ ๕ – ๖ เมตร ในป่าเบญจพรรณที่มีกอไผ่หนาแน่นไฟป่าชนิดนี้หากสามารถตรวจพบได้ในขณะเพิ่งเกิด และส่งกำลังเข้าไปควบคุมอย่างรวดเร็ว ก็จะสามารถควบคุมไฟได้โดยไม่ยากลำบากนัก แต่หากทอดเวลาให้ยืดยาวออกไปจนไฟสามารถแผ่ขยายออกเป็นวงกว้างมากเท่าไร การควบคุมก็จะยากขึ้นมากเท่านั้น

๓. ไฟเรือนยอด (Crown Fire) คือไฟที่ไหม้ลุกลามจากยอดของต้นไม้หรือไม้พุ่มต้นหนึ่งไปยังยอดของต้นไม้หรือไม้พุ่มอีกต้นหนึ่ง ส่วนใหญ่เกิดในป่าสนในเขตอบอุ่น ไฟชนิดนี้มีอัตราการลุกลามที่รวดเร็วมาก และเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับพนักงานดับไฟป่า ทั้งนี้เนื่องจากไฟมีความรุนแรงมากและมีความสูงเปลวไฟประมาณ ๑๐ – ๓๐ เมตร แต่ในบางกรณีไฟอาจมีความสูงถึง ๔๐ – ๕๐ เมตร

เท่าที่ผ่านมาปรากฏว่ามีพนักงานดับไฟป่า จำนวนไม่น้อยถูกไฟชนิดนี้ล้อมจนหมดทางหนีและถูกไฟครอกตายในที่สุด ไฟเรือนยอดโดยทั่วไปอาจต้องอาศัยไฟผิวดินเป็นสื่อไม่มากก็น้อย ดังนั้น เพื่อความชัดเจน จึงสามารถแบ่งไฟเรือนยอดออกเป็น ๒ ชนิดย่อย ได้ดังนี้

๓.๑ ไฟเรือนยอดที่ต้องอาศัยไฟผิวดินเป็นสื่อ (Dependent Crown Fire) คือไฟเรือนยอดที่ต้องอาศัยไฟที่ลุกลามไปตามผิวดินเป็นตัวนำเปลวไฟขึ้นไปสู่เรือนยอดของต้นไม้อื่นที่อยู่ใกล้เคียง ไฟชนิดนี้มักเกิดในป่าที่ต้นไม้ไม่หนาแน่น เรือนยอดของต้นไม้จึงอยู่ห่างกัน แต่บนพื้นป่ามีเชื้อเพลิงอยู่หนาแน่นและต่อเนื่อง การลุกลามของไฟจากยอดไม้ต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่งต้องอาศัยไฟที่ลุกลามไปตามผิวดินเป็นตัวนำเปลวไฟไปยังต้นไม้ จนต้นไม้ที่ไฟผิวดินลุกลามไปถึงแห้งและร้อนจนถึงจุดสันดาป ลักษณะของไฟชนิดนี้ จะเห็นไฟผิวดินลุกลามไปก่อนแล้วตามด้วยไฟเรือนยอด

๓.๒ ไฟเรือนยอดที่ไม่ต้องอาศัยไฟผิวดิน (Running Crown Fire) เกิดในป่าที่มีต้นไม้ที่ติดไฟได้ง่ายและมีเรือนยอดแน่นทึบติดต่อกัน เช่นในป่าสนเขตอบอุ่น การลุกลามจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและรุนแรงจากเรือนยอดหนึ่งไปสู่อีกเรือนยอดหนึ่งที่อยู่ข้างเคียงได้โดยตรง จึงเกิดการลุกลามไปตามเรือนยอดอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน ลูกไฟจากเรือนยอดจะตกลงบนพื้นป่า ก่อให้เกิดไฟผิวดินไปพร้อมๆ กันด้วย ทำให้ป่าถูกเผาผลาญอย่างราบพนาสูญ การดับไฟทำได้ยากมาก จำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกลหนัก และการดับไฟทางอากาศเข้าช่วย

สำหรับประเทศไทย โอกาสเกิดไฟเรือนยอดเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิอากาศที่มีความชื้นค่อนข้างสูง ประกอบกับชนิดไม้ป่าส่วนใหญ่ลำต้นไม่มีน้ำมันหรือยาง ซึ่งจะทำให้ติดไฟได้ง่ายเหมือนไม้สนในเขตอบอุ่น อย่างไรก็ตาม ในภาคเหนือของประเทศ ซึ่งมีการปลูกสวนป่าสนสามใบอย่างกว้างขวางมาเป็นเวลานาน จนในปัจจุบันต้นสนเจริญเติบโตจนเรือนยอดแผ่ขยายมาชิดติดกัน ดังนั้น หากเกิดไฟไหม้ในสวนป่าดังกล่าวในช่วงที่อากาศแห้งแล้งอย่างรุนแรง โอกาสที่จะเกิดเป็นไฟเรือนยอดก็มีความเป็นไปได้สูง

(๓) สาเหตุของไฟป่า

ไฟป่าเกิดจาก ๒ สาเหตุ คือ

๑. เกิดจากธรรมชาติ

ไฟป่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่นฟ้าผ่า กิ่งไม้เสียดสีกัน ภูเขาไฟระเบิด ก้อนหินกระทบกัน แสงแดดตกกระทบผลึกหิน แสงแดดส่องผ่านหยดน้ำ ปฏิกิริยาเคมีในดินป่าพรุ การลุกไหม้ในตัวเองของสิ่งมีชีวิต (Spontaneous Combustion) แต่สาเหตุที่สำคัญ คือ

๑.๑ ฟ้าผ่า เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดไฟป่าในเขตอบอุ่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา พบว่ากว่าครึ่งหนึ่งของไฟป่าที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากฟ้าผ่า ทั้งนี้โดยที่ฟ้าผ่าแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) ฟ้าผ่าแห้ง (Dry or Red Lightning) คือฟ้าผ่าที่เกิดขึ้นในขณะที่ไม่มีฝนตก มักเกิดในช่วงฤดูแล้ง สายฟ้าจะเป็นสีแดง เกิดจากเมฆที่เรียกว่าเมฆฟ้าผ่า ซึ่งเมฆดังกล่าวจะมีแนวการเคลื่อนตัวที่แน่นอนเป็นประจำทุกปี ฟ้าผ่าแห้งเป็นสาเหตุสำคัญของไฟป่าในเขตอบอุ่น

(๒) ฟ้าผ่าเปียก (Wet or Blue Lightning) คือฟ้าผ่าที่เกิดควบคู่ไปกับการเกิดพายุฝนฟ้าคะนอง (Thunderstorm) ดังนั้นประกายไฟที่เกิดจากฟ้าผ่าจึงมักไม่ทำให้เกิดไฟไหม้ หรืออาจเกิดได้บ้างแต่ไม่ลุกลามไปไกล เนื่องจากความชื้นสัมพันธ์และความชื้นของเชื้อเพลิงสูง ฟ้าผ่าในเขตร้อนรวมถึงประเทศไทยมักจะเป็นฟ้าผ่าเปียก จึงแทบจะไม่เป็นสาเหตุของไฟป่าในเขตร้อนนี้

๑.๒ กิ่งไม้เสียดสีกัน อาจเกิดขึ้นได้ในพื้นที่ป่าที่มีไม้ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นและมีสภาพอากาศแห้งจัด เช่น ในป่าไผ่หรือป่าสน

๒. สาเหตุจากมนุษย์

ไฟป่าที่เกิดในประเทศกำลังพัฒนาในเขตร้อนส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์ สำหรับประเทศไทยจากการเก็บสถิติไฟป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘–๒๕๔๒ ซึ่งมีสถิติไฟป่าทั้งสิ้น ๗๓,๖๓๐ ครั้ง พบว่าเกิดจากสาเหตุตามธรรมชาติคือฟ้าผ่าเพียง ๔ ครั้ง เท่านั้น คือเกิดที่ภูกระดึง จังหวัดเลย ที่ห้วยน้ำดัง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ท่าแซะ จังหวัดชุมพร และที่เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา แห่งละหนึ่งครั้ง ดังนั้นจึงถือได้ว่าไฟป่าในประเทศไทยทั้งหมดเกิดจากการกระทำของคน โดยมีสาเหตุต่างๆ กันไป ได้แก่

๒.๑ เก็บหาของป่า เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดไฟป่ามากที่สุด การเก็บหาของป่าส่วนใหญ่ได้แก่ ไข่มดแดง เห็ด ใบตองตึง ไม้ไผ่ น้ำผึ้ง ผักหวาน และไม้ฟืน การจุดไฟส่วนใหญ่เพื่อให้พื้นป่าโล่ง เดินสะดวก หรือให้แสงสว่างในระหว่างการเดินทางผ่านป่าในเวลากลางคืน หรือจุดเพื่อกระตุ้นการงอกของเห็ด หรือกระตุ้นการแตกใบใหม่ของผักหวานและใบตองตึง หรือจุดเพื่อไล่ตัวมดแดงออกจากรังรมควันไล่ผึ้ง หรือไล่แมลงต่างๆ ในขณะที่อยู่ในป่า

๒.๒ เผาไร่ เป็นสาเหตุที่สำคัญรองลงมา การเผาไร่ก็เพื่อกำจัดวัชพืชหรือเศษซากพืชที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกในรอบต่อไป ทั้งนี้โดยปราศจากการทำแนวกันไฟและปราศจากการควบคุม ไฟจึงลามเข้าป่าที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

๒.๓ แกล้งจุด ในกรณีที่ประชาชนในพื้นที่มีปัญหาความขัดแย้งกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องที่ทำกินหรือถูกจับกุมจากการกระทำผิดในเรื่องป่าไม้ ก็มักจะหาทางแก้แค้นเจ้าหน้าที่ด้วยการเผาป่า

๒.๔ ความประมาท เกิดจากการเข้าไปพักแรมในป่า ก่อกองไฟแล้วลืมดับ หรือทิ้งก้นบุหรี่ลงบนพื้นป่า เป็นต้น

๒.๕ ล่าสัตว์ โดยใช้วิธีไล่เหล่า คือจุดไฟไล่ให้สัตว์หนีออกจากที่ซ่อน หรือจุดไฟเพื่อให้แมลงบินหนีไฟ นกชนิดต่างๆ จะบินมากินแมลง แล้วดักยิงนกอีกทอดหนึ่ง หรือจุดไฟเผาทุ่งหญ้าเพื่อให้หญ้าใหม่แตกระบัด ล่อให้สัตว์ชนิดต่างๆ เช่น กระทิง กวาง กระต่าย มากินหญ้า แล้วดักรอยิงสัตว์นั้นๆ

๒.๖ เลี้ยงปศุสัตว์ ประชาชนที่เลี้ยงปศุสัตว์แบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ มักลักลอบจุดไฟเผาป่าให้โล่งมีสภาพเป็นทุ่งหญ้าเพื่อเป็นแหล่งอาหารสัตว์

๒.๗ ความคึกคะนอง บางครั้งการจุดไฟเผาป่าเกิดจากความคึกคะนองของผู้จุด โดยไม่มีวัตถุประสงค์ใดๆ แต่จุดเล่นเพื่อความสนุกสนาน เท่านั้น

ตารางแสดงพื้นที่ไฟไหม้ป่าในแต่ละจังหวัด ปีงบประมาณ ๒๕๕๓

ตารางแสดงพื้นที่ไฟไหม้ป่าในแต่ละจังหวัด ปีงบประมาณ ๒๕๕๓ (ได้รับรายงานระหว่างตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๒ ถึงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓) ส่วนควบคุมไฟป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ตารางแสดง การจำแนกพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า

ภาค	จังหวัด	เนื้อที่จังหวัด (ตร.กม.)	เนื้อที่ป่าไม้ (ตร.กม.) (ป่าบก)	พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า (เนื้อที่ป่าบก ปี 2547) ตร.กม.			พื้นที่ไม่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า (ตร.กม.)
				เสี่ยงสูง (ตร.กม.)	เสี่ยงปานกลาง (ตร.กม.)	เสี่ยงน้อย (ตร.กม.)	
ภาคเหนือ	กำแพงเพชร	8,607.5	1,970.88	1,691.57	279.31	0.00	6,636.62
	เชียงใหม่	20,107.1	15,690.67	11,008.17	4,682.50	0.00	4,416.43
	เชียงราย	11,678.4	5,101.50	4,753.24	348.26	0.00	6,576.90
	ตาก	16,406.7	12,669.76	9,011.78	3,657.98	0.00	3,736.94
	นครสวรรค์	9,597.7	848.21	777.70	70.50	0.00	8,749.49
	น่าน	11,472.1	8,497.33	7,326.97	1,170.36	0.00	2,974.77
	เพชรบูรณ์	12,668.4	3,650.58	2,613.46	1,037.12	0.00	9,017.82
	แพร่	6,538.6	4,263.61	3,716.73	546.88	0.00	2,274.99
	พะเยา	6,335.1	3,189.17	2,372.78	816.39	0.00	3,145.93
	พิจิตร	4,531.0	13.30	13.30	0.00	0.00	4,517.70
	พิษณุโลก	10,815.9	3,940.14	3,122.68	817.46	0.00	6,875.76
	แม่ฮ่องสอน	12,681.3	11,128.21	8,636.62	2,491.59	0.00	1,553.09
	ลำปาง	12,534.0	8,600.52	7,658.39	942.13	0.00	3,933.48
	ลำพูน	4,505.9	2,605.96	2,533.24	72.72	0.00	1,899.94
	สุโขทัย	6,596.1	2,133.44	1,578.92	554.53	0.00	4,462.66
	อุตรดิตถ์	7,838.6	4,442.71	3,775.33	667.37	0.00	3,395.89
	อุทัยธานี	6,730.2	3,322.31	2,510.51	811.80	0.00	3,407.89
รวม		169,644.6	92,068.29	73,101.39	18,966.90	0.00	77,576.31

หน้าที่ 1 จาก 4

ตารางแสดง การจำแนกพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า

ภาค	จังหวัด	เนื้อที่จังหวัด (ตร.กม.)	เนื้อที่ป่าไม้ (ตร.กม.) (ป่าบก)	พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า (เนื้อที่ป่าบก ปี 2547) ตร.กม.			พื้นที่ไม่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า (ตร.กม.)
				เสี่ยงสูง (ตร.กม.)	เสี่ยงปานกลาง (ตร.กม.)	เสี่ยงน้อย (ตร.กม.)	
ภาคตะวันออกเฉียง เหนือ	กาฬสินธุ์	6,946.7	830.35	770.34	60.02	0.00	6,116.35
	ขอนแก่น	10,886.0	1,231.10	977.86	253.24	0.00	9,654.90
	ชัยภูมิ	12,778.3	3,744.79	2,026.48	1,718.31	0.00	9,033.51
	นครพนม	5,512.7	1,321.87	1,294.39	27.48	0.00	4,190.83
	นครราชสีมา	20,494.0	3,148.88	1,407.26	1,741.62	0.00	17,345.12
	บุรีรัมย์	10,321.9	951.84	315.67	636.07	0.11	9,370.06
	มหาสารคาม	5,291.7	221.76	205.55	16.21	0.00	5,069.94
	มุกดาหาร	4,339.8	1,456.72	1,287.36	169.36	0.00	2,883.08
	ยโสธร	4,161.7	456.12	419.58	36.54	0.00	3,705.58
	ร้อยเอ็ด	8,299.4	532.15	449.89	82.26	0.00	7,767.25
	เลย	11,424.6	4,280.24	3,770.21	510.03	0.00	7,144.36
	ศรีสะเกษ	8,840.0	1,032.05	253.40	778.65	0.00	7,807.95
	สกลนคร	9,605.8	2,047.96	1,877.85	170.11	0.00	7,557.84
	สุรินทร์	8,124.1	844.81	328.84	515.83	0.15	7,279.29
	หนองคาย	7,332.3	666.50	605.65	60.85	0.00	6,665.80
	หนองบัวลำภู	3,859.1	566.55	565.43	1.11	0.00	3,292.55
	อำนาจเจริญ	3,161.2	574.11	540.14	33.97	0.00	2,587.09
	อุดรธานี	11,730.3	1,476.49	1,389.21	87.28	0.00	10,253.81
	อุบลราชธานี	15,744.9	2,711.58	1,509.86	1,201.72	0.00	13,033.32
รวม		168,854.5	28,095.89	19,994.98	8,100.65	0.26	140,758.61

ตารางแสดง การจำแนกพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า

ภาค	จังหวัด	เนื้อที่จังหวัด (ตร.กม.)	เนื้อที่ป่าไม้ (ตร.กม.) (ป่าบก)	พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า (เนื้อที่ป่าบก ปี 2547) ตร.กม.			พื้นที่ไม่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า (ตร.กม.)
				เสี่ยงสูง (ตร.กม.)	เสี่ยงปานกลาง (ตร.กม.)	เสี่ยงน้อย (ตร.กม.)	
กลาง	กรุงเทพมหานคร	1,565.2	0.00	0.00	0.00	0.00	1,565.20
	กาญจนบุรี	19,483.1	11,630.05	9,145.77	2,484.29	0.00	7,853.05
	ชัยนาท	2,469.7	58.71	58.71	0.00	0.00	2,410.99
	นครปฐม	2,168.3	0.00	0.00	0.00	0.00	2,168.30
	นนทบุรี	622.3	0.00	0.00	0.00	0.00	622.30
	ปทุมธานี	1,525.9	0.00	0.00	0.00	0.00	1,525.90
	ประจวบคีรีขันธ์	6,367.6	2,496.41	1,773.46	694.01	28.94	3,871.19
	พระนครศรีอยุธยา	2,556.6	1.70	1.70	0.00	0.00	2,554.90
	เพชรบุรี	6,225.1	3,274.04	2,450.15	823.89	0.00	2,951.06
	ราชบุรี	5,196.5	1,606.98	1,462.85	144.13	0.00	3,589.52
	ลพบุรี	6,199.8	730.99	722.24	8.74	0.00	5,468.81
	สมุทรปราการ	1,004.1	0.00	0.00	0.00	0.00	1,004.10
	สมุทรสงคราม	416.7	0.00	0.00	0.00	0.00	416.70
	สมุทรสาคร	872.3	0.00	0.00	0.00	0.00	872.30
	สระบุรี	3,576.5	742.77	655.51	87.26	0.00	2,833.73
	สิงห์บุรี	822.5	0.00	0.00	0.00	0.00	822.50
	สุพรรณบุรี	5,358.0	604.83	589.12	15.71	0.00	4,753.17
	อ่างทอง	968.4	0.00	0.00	0.00	0.00	968.40
รวม		67,398.6	21,146.48	16,859.67	4,258.03	28.94	46,252.12
ภาคตะวันนออก	จันทบุรี	6,338.0	2,028.90	245.97	1,551.55	231.38	4,309.10
	ฉะเชิงเทรา	5,351.0	845.04	282.38	562.67	0.00	4,505.96
	ชลบุรี	4,363.0	478.30	227.25	251.05	0.00	3,884.70
	ตราด	2,819.0	861.27	213.27	76.94	571.06	1,957.73
	นครนายก	2,122.0	643.16	87.99	555.17	0.00	1,478.84
	ปราจีนบุรี	4,762.4	1,483.86	452.09	1,031.77	0.00	3,278.54
	ระยอง	3,552.0	296.52	98.77	197.75	0.00	3,255.48
	สระแก้ว	7,195.1	1,375.70	350.81	1,024.89	0.00	5,819.40
รวม		36,502.5	8,012.74	1,960.02	5,261.13	802.43	28,489.76

ตารางแสดง การจำแนกพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า

ภาค	จังหวัด	เนื้อที่จังหวัด (ตร.กม.)	เนื้อที่ป่าไม้ (ตร.กม.) (ป่าบก)	พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า (เนื้อที่ป่าบก ปี 2547) ตร.กม.			พื้นที่ไม่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า (ตร.กม.)
				เสี่ยงสูง (ตร.กม.)	เสี่ยงปานกลาง (ตร.กม.)	เสี่ยงน้อย (ตร.กม.)	
ภาคใต้	กระบี่	4,708.5	531.86	0.69	20.83	510.33	4,176.64
	ชุมพร	6,009.0	1,219.63	43.62	2.07	1,173.94	4,789.37
	ตรัง	4,917.5	820.53	2.18	10.03	808.32	4,096.97
	นครศรีธรรมราช	9,942.5	1,601.31	37.35	147.11	1,416.85	8,341.19
	นราธิวาส	4,475.4	1,033.83	168.85	95.30	769.69	3,441.57
	ปัตตานี	1,940.4	43.11	0.00	7.65	35.46	1,897.29
	พังงา	4,170.9	1,305.46	0.00	72.52	1,232.95	2,865.44
	พัทลุง	3,424.5	517.93	0.00	10.02	507.91	2,906.57
	ภูเก็ต	543.0	75.79	0.00	0.63	75.16	467.21
	ยะลา	4,521.1	1,504.15	0.00	0.00	1,504.15	3,016.95
	ระนอง	3,298.0	1,457.58	0.14	6.78	1,450.66	1,840.42
	สงขลา	7,393.9	811.99	5.29	29.64	777.06	6,581.91
	สตูล	2,479.0	912.31	6.69	2.41	903.20	1,566.69
	สุราษฎร์ธานี	12,891.5	3,673.77	11.38	3.93	3,658.46	9,217.73
รวม		70,715.2	15,509.25	276.19	408.91	14,824.15	55,205.95
รวมทั้งประเทศ		513,115.4	164,832.65	112,192.26	36,995.61	15,655.77	348,282.75

หน้าที่ 4 จาก 4

(๔) ทฤษฎีในการควบคุมไฟป่า

การควบคุมไฟป่า (Forest Fire Control) หมายถึงระบบการจัดการและแก้ไขปัญหาไฟป่าอย่างครบวงจร กล่าวคือเริ่มต้นตั้งแต่การป้องกันมิให้เกิดไฟป่า โดยศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดไฟป่าในแต่ละท้องที่ แล้ววางแผนป้องกันหรือกำจัดต้นตอของสาเหตุนั้นเสีย หากได้ผลไฟป่าก็จะไม่เกิด

แต่ในทางปฏิบัติแล้ว แม้จะมีการป้องกันไฟป่าได้ดีเพียงใด ก็ยังไม่สามารถป้องกันได้ร้อยเปอร์เซนต์ ไฟป่ายังมีโอกาสเกิดขึ้นได้อีก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการอื่นๆรองรับตามมา ได้แก่การเตรียมการดับไฟป่า การตรวจหาไฟ การดับไฟป่า และการประเมินผลปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าไฟก็มีประโยชน์ในการจัดการป่าไม้ ในหลายๆด้าน ดังนั้นจึงต้องมีการใช้ประโยชน์จากไฟควบคู่กันไปด้วย กิจกรรมในระบบการควบคุมไฟป่า มีดังนี้

๑. การป้องไฟป่า (Prevention) คือความพยายามในทุกวิถีทางที่จะป้องกันไม่ให้เกิดไฟป่าขึ้น ในทางทฤษฎีคือการแยกองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งออกจากสามเหลี่ยมไฟ ในทางปฏิบัติดำเนินการได้ ดังนี้

๑.๑ แยกความร้อน ความร้อนที่ทำให้เกิดไฟป่ามาจาก ๒ แหล่ง คือจากธรรมชาติ และจากมนุษย์ แหล่งความร้อนที่มาจากธรรมชาติ เช่น จากฟ้าผ่า สามารถป้องกันได้ยาก แต่แหล่งความร้อนที่มาจากมนุษย์สามารถป้องกันได้ คือป้องกันมิให้คนจุดไฟเผาป่า โดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องไฟป่า เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงผลกระทบและอันตรายที่เกิดจากไฟป่า เพื่อให้เลิกจุดไฟเผาป่า หรือใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับมิให้ประชาชนจุดไฟเผาป่า เป็นต้น

๑.๒ แยกเชื้อเพลิง เชื้อเพลิงที่ทำให้เกิดไฟป่า ได้แก่ ใบไม้ กิ่งก้านไม้แห้งที่หล่นทับถมอยู่บนพื้นป่า หญ้า ไม้พุ่ม ท่อนไม้ ตอไม้ รวมไปถึงต้นไม้ที่มีอยู่ในป่า การแยกเชื้อเพลิงในป่าออกจากสามเหลี่ยมไฟ สามารถทำได้ในระดับหนึ่ง โดยการชิงเผาเพื่อกำจัดหรือลดปริมาณเชื้อเพลิง และทำแนวกันไฟ เพื่อตัดช่วงความต่อเนื่องของเชื้อเพลิง

๑.๓ แยกอากาศ คือแยกออกซิเจนออกจากสามเหลี่ยมไฟ แต่โดยทางปฏิบัติแล้วเป็นไปได้ยากมาก เพราะออกซิเจนเป็นองค์ประกอบหลักของอากาศที่ฟุ้งกระจายอยู่ทั่วไป จึงไม่สามารถที่จะควบคุมหรือกำจัดออกไปจากบริเวณใดบริเวณหนึ่งตามที่ต้องการได้

๒. การเตรียมการดับไฟป่า (Pre-suppression) แม้จะมีมาตรการป้องกันไฟป่าที่ดีเพียงใด แต่ไฟป่าก็ยังมีโอกาสเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมสำหรับดับไฟที่เกิดขึ้นให้ดับลงอย่างรวดเร็ว เพื่อลดความสูญเสียของป่าไม้และสิ่งแวดล้อมให้มีน้อยที่สุด การเตรียมการดับไฟป่า จะต้องเสร็จสมบูรณ์ก่อนที่จะถึงฤดูไฟป่า โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ เตรียมพนักงานดับไฟป่า โดยการเกณฑ์กำลังพลเพื่อการดับไฟป่า จัดฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการดับไฟป่า เพื่อให้มีความพร้อมและมีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

๒.๒ จัดองค์กรดับไฟป่า โดยการจัดหมวดหมู่ของพนักงานดับไฟป่า แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และจัดสายการบังคับบัญชาเพื่อประสิทธิภาพและป้องกันความสับสนในระหว่างปฏิบัติงาน

๒.๓ เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ดับไฟป่า โดยการจัดหา หรือซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ดับไฟป่าทุกชนิด รวมไปถึงเครื่องมืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อุปกรณ์การสื่อสาร ยานพาหนะ อุปกรณ์การยังชีพในป่า อุปกรณ์การปฐมพยาบาล ให้เพียงพอและอยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้ทันที

๒.๔ เตรียมแผนการควบคุมไฟป่า ซึ่งประกอบด้วยแผนดับไฟป่า แผนส่งกำลังบำรุง แผนรักษาความปลอดภัยในขณะปฏิบัติงาน เป็นต้น

๓.ขั้นตอนการดำเนินการในแผนการควบคุมไฟป่า

๓.๑ การตรวจหาไฟ (Detection) เมื่อถึงฤดูไฟป่า จะต้องจัดระบบการตรวจหาไฟ เพื่อให้ทราบว่ามีไฟไหม้ป่าขึ้นที่ใดการตรวจหาไฟมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะยิ่งตรวจพบไฟเร็วเท่าใดโอกาสที่จะควบคุมไฟนั้นไว้ได้ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

๓.๒ การดับไฟป่า (Suppression) การดับไฟป่าเป็นขั้นตอนของงานควบคุมไฟป่าที่หนักที่สุดและเสี่ยงอันตรายที่สุด การดับไฟป่าอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย ถือว่าเป็นศิลปะชั้นสูงมากกว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ เนื่องจากไม่สามารถจะเขียนหรือกำหนดเทคนิควิธีการดับไฟป่าที่แน่นอนตายตัวได้ หากแต่ทุกอย่างจะต้องพลิกแพลงไปตามสถานการณ์และพฤติกรรมของไฟที่สามารถผันแปรและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

๓.๓ การใช้ประโยชน์จากไฟ (Use of Fire) ได้แก่การใช้ไฟเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ในการจัดการป่าไม้ ได้แก่ การกำจัดชนิดพรรณไม้ที่ไม่ต้องการ การส่งเสริมการงอกของเมล็ดไม้บางชนิด การลดปริมาณโรคและแมลง และการจัดการสัตว์ป่า เป็นต้น แต่การใช้ไฟดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้แผนการควบคุมที่ถูกต้องและรัดกุมตามหลักวิชาการ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อป่าไม้และสิ่งแวดล้อมมากเกินขอบเขตที่ยอมรับได้

๓.๔ การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation) โดยการประเมินผลการปฏิบัติงานในทุกๆ ขั้นตอน รวมถึงการประเมินความเสียหายที่เกิดจากไฟไหม้ป่าด้วย ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแผนงานควบคุมไฟป่าให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัยยิ่งๆ ขึ้น

(๕) บทบาทของส่วนควบคุมไฟป่า

ปัจจุบัน กรมป่าไม้มีส่วนควบคุมไฟป่ารับผิดชอบหลักในด้านนี้ แต่อัตรากำลังน้อยมากเทียบกับกิจกรรมการควบคุมไฟป่า โดยส่วนควบคุมไฟป่ามีพันธกิจหลักประกอบด้วย

๑) ศึกษา วิเคราะห์กำหนดกลยุทธ์ในการควบคุมไฟป่าให้บรรลุตามเป้าหมายในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗ พื้นที่ป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และพื้นที่ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี

๒) ศึกษา วิจัย พัฒนาเพื่อหาแนวทางรูปแบบ วิธีการในการป้องกัน และควบคุมไฟป่า

๓) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและควบคุมไฟป่า โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

๔) ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และราษฎรให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านทฤษฎีและวิชาการด้านไฟป่าควบคู่ไปกับการฝึกทักษะการปฏิบัติงานควบคุมไฟป่า

โครงสร้างส่วนควบคุมไฟป่า

แผนการปฏิบัติงานที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ ของส่วนควบคุมไฟป่า ประกอบด้วย

๑) การเตรียมความพร้อมในการควบคุมไฟป่า

๒) การออกประกาศกรมป่าไม้

๓) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า

๔) การจัดทำแนวกันไฟ

๕) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ

๖) การฝึกอบรมเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมไฟป่า

๗) การจัดตั้งชุดเฉพาะกิจเคลื่อนที่เร็วควบคุมไฟป่า

๘) การสนธิกำลังในการควบคุมไฟป่า

๙) การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดกรณีเผาป่าและยึดถือครอบครองพื้นที่ป่า

แนวทางการดำเนินงานของแผนย่อย

๑) สถานการณ์ที่กำหนด

เกิดไฟป่าจากการกระทำของคน ที่ต้องการบุกรุกป่า หรือความไม่ระมัดระวังของคนที่เข้าไปในป่า และทำให้เกิดไฟป่าในเวลาต่อมา

๒) ภารกิจตามแผน

ก) ประสายงานกับหน่วยงานที่มีศักยภาพในการดำเนินการ

ข) อยู่ร่วมในระหว่างการเข้าควบคุมไฟป่าในพื้นที่

ค) สนับสนุนให้การกำกับการดับไฟได้ผล

ง) รายงานสถานการณ์ ประเมินความเสียหาย

จ) ดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ฉ) ทำแผนฟื้นฟู บริหารพื้นที่หลังจากไฟดับ

๓) จำนวนคนของกรมป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง

คนต่ออาสาสมัคร ๑๐๐-๓๐๐ คน

๔) ระยะเวลาดำเนินการ

ระหว่าง ๑-๓ วัน

๕) กิจกรรมย่อยเพื่อเป็นแนวทางของการดำเนินการ

๕.๑) จุดที่เริ่มการรับรู้สภาวะวิกฤตจากไฟป่า

กำหนดให้กิจกรรมย่อยส่วนนี้เกิดขึ้นเมื่อหน่วยงานภาคสนามได้รับรู้ จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่

ก) รับรู้ในระหว่างการลาดตระเวนพบ และร่วมในการปฏิบัติการดับไฟ หรือ

ข) ได้รับทราบจากข้อมูลในระบบ Hotspot ที่แสดงข้อมูลย้อนหลัง ๒๔ ชั่วโมงจากสถาบันเทคโนโลยีอวกาศฯ ซึ่งผลที่ได้จะมีการแจ้งกลับไปที่หน่วยงานในพื้นที่หลังจาก ๒๔ ชั่วโมง

ค) ได้รับแจ้งจากชาวบ้าน ประชาชนที่แจ้งไปที่สำนักงานในพื้นที่

๕.๒) กรณีที่ชาวบ้านหรือชุมชนได้พบไฟป่า เครือข่ายที่มีการเตรียมการไว้จะเข้าสู่พื้นที่ที่เกิดไฟป่าทันทีในระหว่างที่มีการโทรแจ้งแก่เจ้าหน้าที่สำนักงานในพื้นที่

๕.๓) ช่วงเกิดไฟป่า

กรณีที่ไฟป่าเกิดซ้ำในพื้นที่เดิม กรมป่าไม้ได้ตั้งศูนย์ระวังไฟป่าเตรียมรับมือล่วงหน้าเป็นประจำทุกปี เช่น ในพื้นที่ภาคเหนือได้กำหนด ๑๐๐ วันอันตราย (ใช้กับ ๙ จังหวัด) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการศูนย์ระวังไฟป่า โดยปกติจะมีช่วงเวลาระหว่างวันที่ ๒๑ มกราคม – ๓๐ เมษายนของทุกปี

เนื่องจากสภาพป่าส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นภูเขาสลับซับซ้อน เส้นทางที่รถเข้าถึงมีน้อยมาก และไฟป่ามักเกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกลเส้นทางคมนาคม

ดังนั้นในการดับไฟป่าทุกครั้ง พนักงานดับไฟป่าจำเป็นต้องเดินเท้าจากจุดที่หมดเส้นทางรถยนต์เข้าไปยังบริเวณที่เกิดไฟไหม้ ซึ่งในช่วงของการเดินทางด้วยเท้า มีข้อปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยที่ต้องดำเนินการหลายประการ

๕.๔) งานกำกับ ติดตามความคืบหน้าในการควบคุมสถานการณ์ไฟป่า

- สร้างการรับรู้ข้อมูล และติดตามการสั่งการ มอบหมาย และผลการดำเนินงานดับไฟป่าที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการศูนย์ สั่งการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เข้าพื้นที่เพื่อประสานงาน สรุปข้อมูลผ่านการประสานงานกับหน่วยงานหลัก เช่น อบต. และหน่วยสนับสนุน เช่น กรมอุทยานฯ

๕.๕) ร่วมมีส่วนในการประสานงาน สนับสนุนการแก้ไขปัญหาไฟป่าที่เกิดตามสถานการณ์ที่เหมาะสม

๕.๖) ทำการประเมินความเสียหาย และเสนอแนวทางฟื้นฟู รายพื้นที่

๕.๗) ดำเนินการตามขั้นตอนและระบบรายงาน แบบฟอร์มที่กรมป่าไม้กำหนด

๕.๘) ดำเนินการทำแผนฟื้นฟูพื้นที่ และรายงานความก้าวหน้าของแผนฟื้นฟูพื้นที่

๕.๙) ดำเนินกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนรอบพื้นที่ป่าที่เสี่ยงภัย เพื่อให้มีศักยภาพ ความพร้อม ความสามารถในการบริหารสถานการณ์ไฟป่า

๕.๑๐) ติดตามกระบวนการฟื้นตัวของพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้

๕.๑๑) ออกประกาศไม่ให้มีการบุกรุก ครอบครองพื้นที่ที่ถูกไฟไหม้

๕.๑๒) ดำเนินกิจกรรม มาตรการในการควบคุมและป้องกันพื้นที่ที่ถูกไฟป่า เพื่อมิให้มีการเข้าบุกรุก และยึดครองพื้นที่

๕.๑๒) ทำการติดตาม สอดส่อง ดูแล หากมีการบุกรุกป่า จะดำเนินคดีกับผู้บุกรุกโดยพิจารณาข้อกฎหมายในคดีฐานความผิดเกี่ยวกับการเผาป่ากับผู้บุกรุกด้วย และเตรียมการดำเนินการกรณีที่ผู้บุกรุกใช้ประเด็นเจตนาเป็นข้ออ้าง เนื่องจากข้อกฎหมายเน้นที่เจตนาเป็นหลัก อาจจะทำให้ผู้กระทำการอ้างในชั้นศาลว่าไม่มีเจตนา ทำให้การดำเนินการไม่ได้ผล

๕.๑๓) ดำเนินการติดตามผู้ทำการเผาป่ามาดำเนินคดีตามกฎหมาย

๖) แผนรณรงค์ป้องกันไฟป่า

ให้หน่วยงานในพื้นที่ดำเนินการจัดทำรายละเอียดของแผนรณรงค์ป้องกันไฟป่า ตามรายละเอียดต่อไปนี้

๖.๑) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณากิจกรรมย่อย ประกอบด้วย

- การศึกษาข้อมูลที่มีอยู่เดิม
- การเตรียมแผนการเข้าถึง
- ดำเนินการให้มีการจัดตั้ง กลุ่ม เครือข่าย ภาคประชาชน องค์การปกครองท้องถิ่น
- อบรมให้ความรู้
- กำหนดตารางการดำเนินกิจกรรม
- การทบทวนและปรับปรุงกลุ่มเป้าหมายที่ยังมีจุดอ่อน

๖.๒) กำหนดรูปแบบและวิธีการรณรงค์ โดยพิจารณาจากทางเลือกที่กำหนดให้ต่อไปนี้ และเพิ่มเติมกิจกรรมรูปแบบหรือวิธีการอื่นได้ตามความจำเป็น

– ประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ได้แก่ จัดหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ คลินิกเกษตรเคลื่อนที่ ประชาสัมพันธ์ในการประชุมอำเภอ ประชาสัมพันธ์ร่วมกับประชาคมหมู่บ้าน ร่วมกับจังหวัดเคลื่อนที่ตามเส้นทางในชุมชน ร่วมในการประชุมระดับอำเภอหมู่บ้าน ให้ความรู้ในโรงเรียน

– ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน เช่น Website สำนัก รายการวิทยุ เสียงตามสาย วิทยุ /ทีวี /เคเบิ้ล/อินเตอร์เน็ต หอกระจายข่าวหมู่บ้าน ศาลาประชาคม รายการโทรทัศน์ ออกสื่อหนังสือพิมพ์ เว็บไซต์หน่วยงาน วิทยุชุมชน สื่อสังคมออนไลน์

– จัดนิทรรศการ เช่น สถานศึกษา วัดวาอาราม ศาสนสถาน โรงเรียน โรงพยาบาล ในวันสำคัญด้านป่าไม้ และช่วงฤดูไฟป่า

– ป้ายประชาสัมพันธ์ ตามเส้นทางในชุมชน โรงเรียน โรงพยาบาล

– แจกจ่ายเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ เช่น ในการประชุมระดับอำเภอ หมู่บ้าน ชุมชน โรงเรียน

– จัดโปรแกรมให้การศึกษา เช่น การจัดโปรแกรมการศึกษาเรื่องโทษของไฟป่าให้แก่เกษตรกร การจัดโปรแกรมการศึกษาเรื่องโทษของไฟป่าให้แก่ผู้นำชุมชน การจัดโปรแกรมการศึกษาเรื่องโทษของไฟป่าให้แก่ อปท. อบรมนักเรียน สิ่งแวดล้อม การจัดโปรแกรมการศึกษาเรื่องโทษของไฟป่าให้แก่เด็กและเยาวชน

– เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

๖.๓) กำหนดเนื้อหาสาระที่จะสื่อสาร เช่น แนวทางป้องกันกี่เกิดไฟป่า ความผิดการทำให้เกิดไฟป่า บทบาทหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ โทษของการเกิดไฟป่า . ประโยชน์ของการป้องกันไฟป่า โทษของไฟป่า ชี้ให้เห็นหน้าที่ชองผู้นำ ให้มีความสำนึกรับผิดชอบ/จิตวิญญาณ ชี้ให้เห็นโทษและผลลัพธ์ที่กระทำให้เกิดไฟป่า ให้เห็นประโยชน์ของทรัพยากร

๗) แผนจัดการเชื้อเพลิง

๗.๑) จัดทำแผนที่เชื้อเพลิง

๗.๒) กำหนดหรือจัดหาข้อมูลพื้นที่เป้าหมายในการทำแผนจัดการเชื้อเพลิง

๗.๓) ประเภทของเชื้อเพลิงที่เป็นเป้าหมายในการจัดการ

๗.๔) สร้างฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูล

๗.๕) เครื่องมือและอุปกรณ์ในการจัดการเชื้อเพลิง เช่น อบรมเพื่อทบทวนการใช้อุปกรณ์สำรวจข้อมูลอุปกรณ์ว่ามีเพียงพอและเหมาะสมกับพื้นที่เตรียมความพร้อมของอุปกรณ์ นำเครื่องมือไปใช้ใช้การจำกัดเชื้อเพลิง พัฒนาเทคโนโลยีการแปรรูปวัสดุเพื่อใช้จากการเกษตร ใช้เป็นวัตถุที่มีราคามีคุณค่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จัดทำแผนการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ของการจัดการเชื้อเพลิงของหน่วยงานต่างๆ ตรวจสอบความพร้อมอุปกรณ์ในการจัดการเชื้อเพลิง จัดเตรียมเครื่องมือตรวจสภาพความพร้อมในการใช้งาน จัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ทำการประเมินผล

๗.๖) กำหนดตารางการตรวจสอบตามลำดับความสำคัญ

๗.๗) ปรับปรุงข้อมูลเชื้อเพลิงให้เป็นปัจจุบัน

๗.๘) เทคนิคและวิธีการในการจัดการเชื้อเพลิง เช่น อบรมให้ความรู้ในการจัดการเชื้อเพลิง ส่งเสริมการนำเชื้อเพลิงมาใช้ในครัวเรือน เช่น ถ่าน ส่งเสริมการนำเชื้อเพลิงมาทำเป็นปุ๋ยหมัก จัดทำแนวกันไฟ

๗.๙) กำหนดตารางเวลาในการจัดการเชื้อเพลิงในพื้นที่สาธารณประโยชน์ เช่น อบรมทบทวนการใช้อุปกรณ์ เตรียมความพร้อมของอุปกรณ์ พัฒนาเทคโนโลยีการแปรรูปวัสดุเพื่อใช้จากการเกษตร กำหนดตารางช่วงเวลา ๑ เดือนในการจัดการเชื้อเพลิง หรือช่วงเดือนพฤศจิกายน – มกราคม ของทุกปี

๘) แผนลาดตระเวนตรวจหาไฟป่า

๘.๑) จัดทำแผนที่ภูมิประเทศและเส้นทางคมนาคม เช่น สำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเส้นทาง ศึกษาแนวทางของกรมอุทยานฯ โดยกำหนดแผนปฏิบัติงาน จัดทำแผนที่ภูมิประเทศและเส้นทางคมนาคมสำหรับแผนลาดตระเวน จัดเตรียมแผนที่ภูมิประเทศและสร้างคมนาคมที่เป็นปัจจุบัน กำหนดคนเดินลาดตระเวน สร้างหอดูไฟ เพื่อนำแผนไปปฏิบัติ

๘.๒) กำหนดวิธีการและเส้นทางในการตรวจหาไฟทางภาคพื้นดิน โดยจัดทำแผนที่ที่ได้มาตรฐานและเป็นปัจจุบัน ทำคู่มือ กำหนดพื้นที่เป้าหมาย วางแผนการลาดตระเวน

๘.๓) กำหนดวิธีการและเส้นทางในการตรวจหาไฟ โดยทำการสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเส้นทาง จัดสร้างหอดูไฟ กำหนดเวรยามประจำหอดูไฟ ประเมินผลว่าครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย กำหนดแผนปฏิบัติงาน จัดตั้งหอดูไฟให้ครอบคลุมพื้นที่ จัดตั้งเวรยาม / วิทยุสื่อสาร ออกแบบ/ศึกษาเพื่อการวางแผนการจัดการไฟป่าเฉพาะพื้นที่ ตามลักษณะกลุ่มป่าไม้ กลุ่มเชื้อเพลิง กลุ่มวิถีชีวิตชาติพันธุ์ กำหนดตารางเฝ้าระวังไฟป่าจากหอดูไฟ ส่องดูจากหอดูไฟ กำหนดจุดตั้งหอดูไฟ กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในพื้นที่เป้าหมาย

กรณีที่วิธีการและเส้นทางในการตรวจหาไฟทางอากาศ พิจารณาดำเนินการด้วยการสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเส้นทาง หาเครือข่ายร่วมบินลาดตระเวน ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกล ประเมินผลเพื่อปรับแผน กำหนดแผนปฏิบัติงาน จัดหาอุปกรณ์ในการตรวจหาไฟและกำหนดแผน ออกแบบ/ศึกษาเพื่อการวางแผนการจัดการไฟป่าเฉพาะพื้นที่ ตามลักษณะกลุ่มป่าไม้ กลุ่มเชื้อเพลิง กลุ่มวิถีชีวิตชาติพันธุ์ ทำแผนการตรวจโดยการใช้เฮลิคอปเตอร์ หรือตรวจจากดาวเทียม Hot spot กำหนดแผนการบินลาดตระเวน นำแผนที่มากำหนดเส้นทาง นำแผนไปปฏิบัติ

๘.๔) จัดกิจกรรมการสื่อสารและรายงานผล ประเมินผลและปรับแผน ด้วยการการอบรมเทคนิคการสื่อความหมาย ถ่ายภาพประกอบรายงาน รวบรวมสถิติ/รายงานศูนย์ประสานงาน ปรับปรุงเครือข่าย สื่อสารทุกช่องทางส่งสัญญาณให้ได้มาตรฐานระดับ ISO จัดตั้งศูนย์ประสานงาน วิทยุสื่อสาร จัดหาและสร้างเครือข่ายการสื่อสาร ทดสอบเครือข่าย เลือกรูปแบบการสื่อสาร สำรวจอุปกรณ์สื่อสารว่ามีเพียงพอหรือไม่กำหนดหรือกรอกข้อมูลตามแบบรายงาน

๘.๕) การบริหารเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจหาไฟตามความจำเป็น ด้วยการพิจารณาจัดการอบรมทบทวนการใช้อุปกรณ์ จัดหาอุปกรณ์ จัดหากล้องส่องทางไกล จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจหาไฟ จัดซื้อหากไม่มีอุปกรณ์ เตรียมความพร้อมของอุปกรณ์ ซ่อมบำรุงอุปกรณ์ หอดูไฟและสัญญาณเครื่องไฟ ตรวจสอบความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจหาไฟ จัดเวรยามเฝ้าระวังไฟโดยบุคคลในท้องถิ่น จัดหน่วยเคลื่อนที่เร็วชี้จุดเกิดไฟโดยบุคคลในชุมชน จัดเครื่องมือสื่อสารคอยแจ้งข่าวในชุมชน นำไปใช้ปฏิบัติงาน ลาดตระเวนโดยอาศัยราษฎรในท้องถิ่น ทำการประเมินผล

๘.๖) แผนเข้มข้นสำหรับพื้นที่ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ

– พื้นที่เป้าหมาย ด้วยสำรวจพื้นที่ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษที่เสี่ยงต่อการติดไฟป่า การกำหนดพื้นที่สำคัญพิเศษ ที่เคลื่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม/กระทบสุขภาพ/ความปลอดภัยของชีวิต กำหนดพื้นที่เป้าหมาย เตรียมแผนการเข้าพื้นที่เป้าหมาย ให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่โดยรอบ จัดทำแผนป้องกันไฟป่าสำหรับพื้นที่ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ กำหนดมาตรการที่ใช้ในพื้นที่เป้าหมาย ทบทวนปรับปรุงพื้นที่เป้าหมาย ทำแผนสู่พื้นที่เป้าหมาย ให้ศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางการจัดหาแผนในระดับชาติ ให้มีการปฏิบัติอย่างเข้มข้นทุกปี

– แผนลาดตระเวนป้องปราม ด้วยศึกษาข้อมูลที่มีอยู่เดิม การกำหนดพื้นที่สำคัญพิเศษ ที่เคลื่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม/กระทบสุขภาพ/ความปลอดภัยของชีวิต ให้การศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางการจัดหาแผนในระดับชาติ ให้มีการปฏิบัติอย่างเข้มข้นทุกปี ลาดตระเวนอย่างเข้มข้น จัดตั้งหอดูไฟ จัดทำแผนลาดตระเวนป้องปราบการเกิดไฟป่าสำหรับพื้นที่สำคัญเป็นพิเศษ จัดชุดลาดตระเวน

– แผนตรวจหาไฟ ด้วยการกำหนดพื้นที่สำคัญพิเศษ ที่เคลื่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม/กระทบสุขภาพ/ความปลอดภัยของชีวิต กำหนดพื้นที่เสี่ยง กำหนดพื้นที่ลาดตระเวน การสื่อสารและการรายงาน ให้ศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางการจัดหาแผนในระดับชาติ ให้มีการปฏิบัติอย่างเข้มข้นทุกปี ใช้เทคนิคการหาไฟป่าจากดาวเทียม จัดทำแผนลาดตระเวนให้เข้มข้น ดูข้อมูลจากหอดูไฟ จัดหาพื้นที่ภาพถ่ายทางอากาศ

– แผนจัดการเชื้อเพลิง ด้วยการกำหนดพื้นที่สำคัญพิเศษ ที่เคลื่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม/กระทบสุขภาพ/ความปลอดภัยของชีวิต จัดทำแผนการจัดซื้อเชื้อเพลิงในพื้นที่พิเศษ ให้ศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางการจัดหาแผนในระดับชาติ ให้มีการปฏิบัติอย่างเข้มข้นทุกปี จัดทำแนวกันไฟ ลดเชื้อเพลิง สำรวจและเก็บข้อมูล กำหนดลำดับความสำคัญของพื้นที่ การเก็บสุ่มเผา/ชิงเผา การทำแนวกันไฟ การทำป่าเปียก เช่น การทำฝาย และการสูบน้ำเข้าป่าพรุ สำรวจแหล่งเชื้อเพลิงในพื้นที่สำคัญเป็นพิเศษ

– แผนดับไฟป่า ด้วยการกำหนดพื้นที่สำคัญพิเศษ ที่เคลื่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม/กระทบสุขภาพ/ความปลอดภัยของชีวิต แต่งตั้งคณะทำงานดับไฟป่า ให้ศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางการจัดหาแผนในระดับชาติ ให้มีการปฏิบัติอย่างเข้มข้นทุกปี จัดทำแผนดับไฟป่าในพื้นที่ที่สำคัญเป็นพิเศษโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เตรียมความพร้อมเจ้าหน้าที่ เวรยาม กำลัง ให้พร้อมปฏิบัติงานทันที

๙.แผนฝึกอบรม

๙.๑) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย (พนักงานป้องกันไฟป่า เจ้าหน้าที่สนับสนุน) ด้วยการพิจารณาหาความรู้และข้อมูลเพื่อการจัดกลุ่มเป้าหมาย การศึกษาข้อมูลที่มีอยู่เดิม ทบทวนปรับปรุงกลุ่มเป้าหมาย เตรียมแผนการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ทำปฏิทินกำหนดระยะเวลาและวิธีการฝึกอบรมให้เหมาะสม กำหนดมาตรการเยี่ยมกลุ่มเป้าหมาย จัดการอบรมละลายพฤติกรรม ให้ความรู้ด้านการป้องกันไฟป่าและการใช้อุปกรณ์ บทบาทหน้าที่ด้านไฟป่าของเจ้าหน้าที่ การฝึกแบบป้องกันไฟป่าให้แก่อาสาสมัครป้องกันไฟป่า ให้ความรู้แก่เยาวชนเกี่ยวกับไฟป่า ให้ความรู้เกี่ยวกับไฟป่าแก่ชุมชนในพื้นที่ ประเมินผลการอบรมพร้อมปรับปรุงแผน

๙.๒) กำหนดหลักสูตร รูปแบบ และเทคนิคในการจัดฝึกอบรม เช่น ความรู้พื้นฐานด้านไฟป่าเบื้องต้น หลักสูตรปฐมพยาบาล หลักสูตรการดำรงชีพในป่า การใช้อุปกรณ์ดับไฟ หลักสูตรบทบาทและหน้าที่ของฝ่ายปกครองและตำรวจ (การบรรยาย) หลักสูตร โทษของไฟป่า (บรรยาย) หลักสูตรเทคนิคการดับไฟป่า (บรรยาย) หลักสูตรกฎหมายว่าด้วยการเกิดไฟป่า (บรรยาย) ฝึกอบรมกลุ่มเป้าหมายให้มีความชำนาญ ฝึกปฏิบัติการดับไฟป่าให้ถูกต้อง กำหนดผู้รับผิดชอบ ติดตามและประเมินผล

๙.๓) กำหนดตารางเวลาการฝึกอบรม เช่น ระหว่างเดือนธันวาคม – มกราคม เพื่อให้การฝึกอบรมก่อนเกิดไฟป่า

๙.๔) ดำเนินการอบรม

๙.๕) ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรการอบรม

๑๐) แผนประสานงานการดับไฟป่า

๑๐.๑) กำหนดระดับของแผน ตามความรุนแรงของสถานการณ์ และอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ตามสถานการณ์การควบคุมไฟป่า

- แผนดับไฟป่าในสถานการณ์ที่ควบคุมได้ ด้วยการประเมินความรู้ และกำหนดแผนรองรับ/ผู้ปฏิบัติ /วิธีการให้เหมาะสม การฝึกดับไฟป่าในสถานการณ์ที่ควบคุมได้ จัดทำแนวกันไฟ และจัดทำแผนระดับพื้นที่
- แผนดับไฟป่าในสถานการณ์รุนแรง ด้วยการประเมินความรู้แล้วกำหนดแผนรองรับ/ผู้ปฏิบัติ /วิธีการให้เหมาะสม ประสานการดับไฟป่าระหว่างชุมชนกับ อปท. และจัดทำแนวกันไฟ
- แผนดับไฟป่าในสถานการณ์วิกฤต ด้วยการประเมินความรู้แล้วกำหนดแผนรองรับ/ผู้ปฏิบัติ /วิธีการให้เหมาะสม แผนการสนธิกำลังดับไฟป่าในสถานการณ์วิกฤต และสนธิกำลังทุกหน่วยงาน

๑๐.๒) วางกิจกรรมและขั้นตอน รายการ (Checklist) สำหรับใช้เมื่อต้องดำเนินการประสานงาน

– การจัดองค์กรและโครงสร้างที่จำเป็น ด้วยการทำแผนผังในแต่ละระดับ เช่น ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ นานาชาติ การสำรวจขีดความสามารถขององค์กร การกำหนดสายการบังคับบัญชา การจัดทำผังขั้นตอนแผนการดับไฟป่าโดยการมีส่วนร่วม กำหนดระดับความรับผิดชอบเป็นระดับสำนัก ยกระดับแผนให้สูงขึ้นในระดับกรม ตั้งหน่วยดับไฟป่าในแต่ละป่าสงวนแห่งชาติ

– การจัดอัตรากำลัง ด้วยการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบ จัดกำลังพล ๒ ชุด ๑ หน่วยงานดับไฟป่า ประสานระดับสำนัก ประสานระดับกรม เตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ กำหนดกำลังพลตามระดับความรุนแรงของการเกิดไฟป่า หน่วยงานหลัก สนธิกำลัง

พยาบาลและการกู้ภัย มีสวัสดิการให้กับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน จำลองสถานการณ์ให้มีการซ้อมแผน /แก้ไขปรับปรุงแผนที่ปฏิบัติและบกพร่อง การให้ความรู้เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้ประสบภัยจากไฟป่า ประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่

๑๐.๓) กำหนดวิธีติดต่อและขั้นตอนวิธีการระดมพล ภาคีเครือข่าย

– การประสานงาน ด้วยการอบรมการใช้เครื่องมือสื่อสารกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานสถานพื้นที่ จัดทำแผนสนธิกำลัง ปรับปรุงแผนการดับไฟป่าให้เหมาะสมกับสถานะหน้าที่ จัดทำเครือข่ายให้เชื่อโยงทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมช่องทางการสื่อสารในแผนดับไฟป่า จัดหาอุปกรณ์สื่อสารให้ชุดปฏิบัติงาน

– การบริหารเครื่องมือ ด้วยการฝึกทบทวนการใช้อุปกรณ์ หากมีอยู่แล้วมีสภาพพร้อมใช้ปฏิบัติงานหรือไม่ ถ้าไม่มีสามารถจัดซื้อให้เพียงพออย่างไร จึงจะเพียงพอต่อสถานการณ์ที่ได้ประเมินไว้ตามแผน ระดับสำนัก และระดับกรม

– การส่งกำลังบำรุง ปฐมพยาบาล และการกู้ภัย ด้วยการอบรมให้ความรู้เรื่องกำลังบำรุงปฐม

– บัญชีแสดงกำลังพลและอุปกรณ์ของหน่วยสนับสนุน ด้วยการจัดทำบัญชีกำลังพลของแต่ละคน อปท. ปรับปรุงบัญชีกำลังพลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ไฟป่าในพื้นที่ ตรวจสอบบัญชีว่ามีกำลังพล / อุปกรณ์อย่างไร

– วิธีติดต่อและขั้นตอนวิธีการระดมพล พิจารณาดำเนินการอบรมเตรียมความพร้อมในด้านวิธีติดต่อและขั้นตอนวิธีการระดมพล ซ้อมวิธีและขั้นตอนวิธีการระดมพล กำหนดวิธีการะดมพลตามความหนักเบาของสถานการณ์ ใช้ช่องทางโทรทัศน์ วิทยุสื่อสาร/หอกระจายข่าว ประชุมเพื่อกำหนดวิธีการติดต่อและขั้นตอนวิธีการระดมพล หรือใช้หนังสือราชการ

บทที่ ๕
แผนการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตกรณีเกิดการปิดล้อมนอกสำนักงานพื้นที่

เหตุผลและความจำเป็น

กรมป่าไม้มีระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลาง ในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติโดยเคร่งครัด โดยของกลาง ได้แก่ บรรดาไม้ ของป่า สิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ หรือสิ่งอื่นใด บรรดาที่ทำด้วยไม้ สัตว์ป่า ซากของสัตว์ป่า เครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่ตรวจยึดได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้

พนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ยึดหรือรับของกลาง และทำบัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับของกลางนั้น แล้วจัดการนำไปเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย ยกเว้นของกลางที่เกี่ยวกับกฎหมายอาวุธปืนฯ ให้ส่งมอบพนักงานสอบสวนรับไปเก็บรักษาและดำเนินการ

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน ไม่สามารถนำของกลางออกจากสถานที่ตรวจยึดได้ ให้บันทึกเหตุผลไว้เป็นหลักฐาน พร้อมทั้งแจ้งพนักงานสอบสวนทราบและรายงานผู้บังคับบัญชาโดยเร็ว

ในกรณีจำเป็นต้องชักลาก ขนย้าย หรือเฝ้ารักษาของกลาง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึดหรือรับมอบของกลางมีอำนาจจ้างตามระเบียบที่กรมป่าไม้กำหนด แล้วรายงานตามลำดับให้ป่าไม้เขตหรือผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ โดยเขตกรุงเทพมหานครให้รายงานอธิบดีกรมป่าไม้

สำหรับไม้ของกลางให้ประทับรูปรอยตราแสดงการยึด ในโอกาสแรกที่จะพึงกระทำได้และจดแจ้งรูปรอยตราที่ใช้ประทับไว้ในบัญชีรายละเอียดด้วย เว้นแต่ไม้นั้นมีขนาดเล็กหรือโดยสภาพของไม้ไม่อาจจะประทับรูปรอยตราได้ ให้หมายเหตุในบัญชีไว้เป็นหลักฐานให้หน่วยงานของผู้กล่าวโทษ หรือรับของกลางจากหน่วยงานอื่นที่มิได้สังกัดกรมป่าไม้บันทึกรายการของกลางนั้นไว้ในทะเบียนของกลางตามแบบที่อธิบดีกรมป่าไม้กำหนด

ประสบการณ์ของกรมป่าไม้

ในการปฏิบัติงานดังกล่าวพบว่า เจ้าหน้าที่มีประสบการณ์ในการถูกปิดล้อมจากคนในพื้นที่ เพื่อขัดขวางมิให้เจ้าหน้าที่นำของกลางออกมาจากพื้นที่ได้ ซึ่งการปิดล้อมดังกล่าวมีความเสี่ยงจนถึงขั้นที่อาจจะทำร้ายและเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของทางราชการด้วย

ที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ส่วนบุคคลจะมีวิธีการในการที่จะบริหารกับสถานการณ์การปิดล้อม ตามประสบการณ์ของตน ซึ่งอาจจะไม่สามารถใช้ได้กับเจ้าหน้าที่ที่ขาดประสบการณ์ หรือมีประสบการณ์ในการบริหารสถานการณ์ได้บางสถานการณ์ แต่ยังไม่มีแนวทางในการจัดการกับบางสถานการณ์ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่มีอาวุโสและอายุงานไม่มาก

วัตถุประสงค์ของแผนย่อย

กรมป่าไม้จึงเห็นควรกำหนดแผนย่อยให้เป็นแนวทางในการจัดการกับการปิดล้อมในระหว่างการปฏิบัติงานดังกล่าว

๑) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ใช้เป็นกรอบในการพิจารณาประกอบการตัดสินใจบนบรรทัดฐานและแนวทางเดียวกันในการรักษาความปลอดภัยและออกจากวงล้อม

๒) เพื่อให้มีแนวทางในการบริหารสภาวะวิกฤติ ในระหว่างทำการตรวจค้นและเข้าจับกุม หรือยึดของกลาง ซึ่งอาจจะไม่เป็นที่พึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ โดยส่วนหนึ่งของการที่จะลดความไม่พึงพอใจจนเกิดการปิดล้อมได้คือ การใช้การประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใน และการปฏิบัติการทางจิตวิทยาเข้าเสริมในการปฏิบัติงาน เช่น การประชาสัมพันธ์ชี้แจงการปฏิบัติตามหน้าที่ เพื่อลดความเข้าใจผิด ลดการปฏิบัติที่อาจจะที่เกิดจากความตกใจของประชาชน

๓) เพื่อใช้เป็นคู่มือปฏิบัติการ แนวทางดาเนินงานสาหรับผู้เกี่ยวข้องในการแก้ไขและฟื้นฟูสถานการณ์ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กรมป่าไม้กำหนดไว้

๔) เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหาย และลดความรุนแรงของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อผู้ปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงภัย

๕) เพื่อให้บุคลากรในแต่ละพื้นที่ได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงควบคู่กับการปฏิบัติงาน และเพิ่มเติมกิจกรรมการควบคุมความเสี่ยงตามความจำเป็นได้เท่าเทียมกันในยามวิกฤติหรือภาวการณ์ไม่ปกติ

นิยามศัพท์

๑) การปิดล้อมเจ้าหน้าที่ คือ การจำกัด การเคลื่อนย้ายบุคคล สิ่งของ ด้วยกักกันมิให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ตามหน้าที่ และมิให้ออกจากพื้นที่ที่ปิดล้อมได้

๒) ระดับความเข้มงวดของการปิดล้อม ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ที่จะทำให้มีรายละเอียดที่ แตกต่างกันออกไป โดยมีสิ่งที่ต้องพิจารณาดังนี้

ก. ระยะทางโดยรอบพื้นที่ปิดล้อม

ข. สิ่งกีดขวาง และที่มั่นดัดแปลง

ค. ระบบการแจ้งเตือนภายในพื้นที่เป้าหมาย รวมทั้ง อุปกรณ์แจ้งเตือนโดยมนุษย์

ง. สัญญาณที่จะติดต่อขอความช่วยเหลือจากภายนอก เข้ามาสนับสนุน เพื่อสลายการปิดล้อม

จ. ภูมิประเทศโดยรอบ และเส้นทางทุกชนิด เช่น ทางเดิน ในภูมิประเทศ ทางเกวียน

๓) วิธีการรวมตัวของฝูงชนที่ปิดล้อม

ในวงจรฝูงชน เมื่อฝูงชนได้รวมตัวแล้ว อาจจะมีกิจกรรมในลักษณะ ดังนี้

ก. แม้ว่าแต่ละคนจะมีเป้าหมายความคิดหรือสัญลักษณ์ร่วมกัน แต่กลุ่มผู้ชุมนุมก็ยังมีความแตกต่างแต่ละรายบุคคล ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อการบริหารสภาวะวิกฤติจากการปิดล้อมเจ้าหน้าที่ได้

ข. กลุ่มผู้ชุมนุมอาจจะมีการจัดตั้งกันเองตามกลุ่มแกนนา โดยอาจจะคุ้นเคยกันหรือไม่ก็ได้

ค. กลุ่มหรือบุคคลที่มาร่วมชุมนุมอาจจะไม่มีความเห็นหรือแรงจูงใจเหมือนกันทั้งหมดก็ได้ แต่จะต้องมีเป้าหมายร่วมกันเป็นอย่างน้อย ผู้ชุมนุมแต่ละคนมักจะแสดงออกหรือผลักดันตามการชี้นำของแกนนำ โดยอาจถูกปลุกเร้าจากแกนนำ ให้นำไปสู่การกระทำความรุนแรงได้ง่าย โดยใช้เทคนิคของการปลุกระดมมวลชน เช่น เสนอความจริงสิ่งที่กลุ่มผู้ชุมนุมสนใจเพียงบางส่วน และบอกว่าจะเปิดเผยในโอกาสต่อไป เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้กลุ่มผู้ชุมนุมคล้อยตามหรือ

๔) เป้าประสงค์ของการบริหารการผิดล้อม คือ การออกจากวงล้อมอย่างปลอดภัยก่อนค่ำ และดำเนินกระบวนการทางกฎหมายให้ครบถ้วน

สถานการณ์ที่กำหนด

เกิดสถานการณ์ระหว่างการลาดตระเวนหรือปฏิบัติงาน ได้พบการลักลอบทำ ไม้และแปรรูปไม้ที่มีของกลางและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในการยึดของกลางหรือจับกุม เจ้าหน้าที่ต้องกระทำตามอำนาจหน้าที่

โดยเจ้าหน้าที่มิได้ปฏิบัติงานเกินกว่าหน้าที่ มิได้ทำให้ทรัพย์สินของผู้ใดเสียหาย สูญหาย หรือเสื่อมค่าแต่ประการใด และมิได้ทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดได้รับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจที่เกินกว่าขอบอำนาจหน้าที่แต่อย่างใด

สถานการณ์ที่เกิดอยู่ระหว่างดำเนินการจับกุม ดำเนินคดี

เจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ มีจำนวนระหว่าง ๕-๑๐ คนต่อ ๕๐-๑๐๐ คน พร้อมทรัพย์สินของราชการ ยานพาหนะ อุปกรณ์ ปืน

เงื่อนไขในการปิดล้อม

ชาวบ้านมารวมตัวกันเป็นฝูงชนและปิดทางเข้า-ออกของเจ้าหน้าที่ ไม่ให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่

ชาวบ้านไม่ยอมให้รถของเจ้าหน้าที่ออกจากพื้นที่

เจ้าหน้าที่ต้องใช้เวลาเจรจากันอยู่นานเกินกว่า ๑๐ นาที ไม่สำเร็จ

กรอบแนวทางในการดำเนินการบริหารการปิดล้อมหรือการชุมนุม

๑ ควรพัฒนาให้มีระบบจัดการวิเคราะห์ความเสี่ยงจากการชุมนุมปิดล้อม

๒ ควรพัฒนาให้มีระบบเฝ้าระวัง แก้ไขเงื่อนไขที่จะเป็นเหตุชุมนุมเรียกร้อง วงรอบการรายงานสิ่งบอกเหตุ

๓ ควรพัฒนาให้การแก้ไขเหตุชุมนุมปิดล้อมแต่ละระดับ มีหลักการมอบหมายหัวหน้าทีมในแต่ละเหตุการณ์ ที่จะต้องประชาสัมพันธ์ตั้งแต่ยังไม่เริ่มชุมนุม หรือเริ่มต้นการชุมนุมใหม่ ๆ

๔ ควรพัฒนาให้มีการซ้อมแผนการจัดการเหตุปิดล้อมปีละครั้ง

การวิเคราะห์การพัฒนาของฝูงชน

ทำความเข้าใจวงจรฝูงชน จะทำให้เข้าใจถึงปัจจัยที่จะนำไปพิจารณา เพื่อนำไปประกอบในการใช้วิธีการที่เหมาะสมในการจัดการเหตุชุมนุมและปิดล้อม

ประเด็นที่พิจารณา

๑) ผู้เข้าร่วมชุมนุมมีโอกาสจะมีพฤติกรรมแบบกลุ่มโดยธรรมชาติ ทัศนคติ ที่จะคิดแบบเป็นปฏิปักษ์ต่อกลุ่มอื่นจะถูกปลุกเร้าได้ง่ายขึ้นจากการถูกชักจูง การดื่มสุรา จนทำให้ทำตามในสิ่งที่ปกติแล้วผู้ชุมนุมไม่เคยกระทำได้ เช่น การใช้คำพูดหยาบคาย ด่าทอ ตามการปลุกระดม ขว้างปาสิ่งของหรือเข้าทำร้ายเจ้าหน้าที่โดยใช้ความรุนแรงตามที่ได้รับการชี้นำ

๒) ฝูงชนปิดล้อมที่ส่วนใหญ่อาจจะเกิดแบบกะทันหันดังกล่าว โดยปกติจะไม่มีผู้นำ แต่จะมีผู้นำเฉพาะกิจขึ้นในขณะรวมตัวกัน

๓) กลุ่มผู้ชุมนุมปิดล้อมอาจจะมีเป้าหมายบางประการร่วมกัน ควรจะพิจารณาเพิ่มเติมว่าในแต่ละกลุ่มย่อยมีเป้าหมายของตัวเองหรือไม่ สอดรับกับเป้าหมายของกลุ่มผู้ชุมนุมหรือไม่ เป้าหมายเป็นไปได้หรือไม่ เป้าหมายเป็นเป้าหมายระดับปฏิบัติการ หรือเป้าหมายมีการพัฒนาเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ หรือไม่

หากมีเป้าหมายร่วมกันฝูงชนก็จะมีเอกภาพในการชุมนุม แต่หากมีเงื่อนไขในการชุมนุมขัดกันก็จะทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมเกิดปัญหาภายในได้

๔) อารมณ์ที่เกี่ยวข้องมาจากปัจจัยใด

๕) ความแปรปรวน สถานการณ์ระดับใดที่จะทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมปิดล้อมเพิ่มระดับของอารมณ์จนเกิดการใช้ความรุนแรง

๖) พฤติกรรมรายบุคคล ผู้ร่วมชุมนุมปิดล้อมแต่ละคนมีความรับผิดชอบหรือควบคุมอารมณ์ตัวเองได้หรือไม่ หากควบคุมอารมณ์ไม่ได้เท่าใดก็จะเป็นขีดจำกัดของการจัดการกับการปิดล้อมของฝูงชนมากเท่านั้น

๗) พฤติกรรมกลุ่ม แกนนำมีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมปิดล้อมระดับใด ถ้ามีมากเท่าใดพฤติกรรมก็จะเป็นเหมือนกับกลุ่มผู้ชุมนุมปิดล้อมถูกล้างสมอง เป็นจำนวนเท่าใด หรือเป็นสัดส่วนเท่าใดของกลุ่มผู้ชุมนุมปิดล้อมทั้งหมด

๘) ระดับของความไร้กฎหมาย มีโอกาสจะแสดงพฤติกรรมอาชญากร หรือการใช้ความรุนแรงมีมากเพียงใด

๙) ระดับการใช้ความรุนแรง สามารถประเมินความรุนแรงการกระทำของกลุ่มนี้ที่ผ่านมาหรือในปัจจุบันได้หรือไม่ และเป็นระดับใด

๑๐) ระดับของการทำลายทรัพย์สิน ที่ผ่านมากลุ่มชุมนุมปิดล้อมกลุ่มนี้ได้ทำลายทรัพย์สินอะไรบ้าง เช่น ทุบรถ ยิงปืนเมื่อขับรถผ่าน ก่อเหตุไม่สงบอย่างไร (แผนประทุษกรรม)

๑๑) ความจำเป็นพิเศษอื่นในการควบคุมฝูงชนที่ปิดล้อม ด้วยการกระจายทีมเจ้าหน้าที่ออกจากกัน ไม่รวมตัวอยู่ในพื้นที่แคบ ๆ รวมกัน

ในการดำเนินการดังกล่าว เจ้าหน้าที่ที่พบเหตุ ควรจะจัดทำแผนรวบรวมข่าวสาร ให้มีการสังเกตและพูดคุยหาข่าว เพราะยิ่งมีข่าวสารทั้งเชิงลึกและเชิงกว้างว่ากลุ่มผู้ชุมนุมที่ปิดล้อมเป็นอย่างไร มีพฤติการณ์อย่างไร จะปฏิบัติการอย่างไร เมื่อใด จะทำให้การทำแผนปฏิบัติได้ตรงกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นจากกลุ่มผู้ชุมนุมที่ปิดล้อม

ปัจจัยเร่งให้เกิดความรุนแรงในการชุมนุมปิดล้อม หรือเร่งให้เกิดความไม่สงบจากการชุมนุมปิดล้อม

ทั้งนี้ เป็นความสำคัญอย่างยิ่งยวดที่เจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ในพื้นที่ จะต้องฝึกให้บุคลากรในทีม โดยเฉพาะคนที่มีอายุการใช้งานหรือประสบการณ์น้อย มีความสามารถในการสังเกตลักษณะของฝูงชนที่ปิดล้อม เพื่อให้สามารถวิธีในการป้องกัน และออกจากวงล้อมให้ได้ โดยเน้นการพิจารณาจากประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

๑) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การจอดรถของผู้ปฏิบัติงาน ที่มีผลในการปิดกั้นพื้นที่ชุมนุม การปิดล้อม การตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ที่ไม่สุภาพ หรือมองดูเหมือนการปิดกั้นเสรีภาพ การเป็นปฏิปักษ์

๒) การพูดชี้นำ ปลุกเร้าของผู้นำ และเนื้อหาหรือเงื่อนไขการปลุกระดม ส่อไปในทางรุนแรงหรือชักชวนให้ไปทำผิดกฎหมายหรือไม่

๓) ปัจจัยผู้ร่วมชุมนุม มีการเสพยา ดื่มแอลกอฮอล์หรือไม่

๔) สภาพอากาศ ความร้อน การถ่ายเทอากาศ ความชื้น กลิ่น ฝนตก หรือใกล้ค่ำที่เริ่มเป็นช่วงอันตราย

๕) การข่มขู่ ส่วนมากการชุมนุม การใช้คำพูดข่มขู่ จะเป็นสิ่งที่ทำลายขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานและผู้ชุมนุมปิดล้อมมักใช้กันมาก การใช้คำพูดข่มขู่เจ้าหน้าที่มักจะเกิดขึ้น ผู้ใช้คำพูดข่มขู่มักแสดงออกถึงความโกรธ ความไม่มีศีลธรรมและกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรง

เจ้าหน้าที่ที่ไม่ได้รับการฝึก เมื่อพบเหตุดังกล่าวก็อาจจะหุนหันพลันแล่น ใช้กำลังเกินกว่าเหตุ เพียงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เพียงคนเดียวดังกล่าว อาจจะทำให้บรรยากาศ และสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ จึงต้องให้ความระมัดระวัง

๖) การขว้างปาสิ่งของ กลุ่มผู้ชุมนุมปิดล้อมมักขว้างสิ่งของในที่ชุมนุมปิดล้อม

๗) การใช้รถชน ผู้ชุมนุมปิดล้อมบางกลุ่ม อาจจะมีการใช้รถยนต์ชนกลุ่มเจ้าหน้าที่หรือจุดตรวจ ซึ่งเป็นการใช้กำลังที่รุนแรงทำให้อันตรายถึงชีวิตได้

๘) การวางเพลิง กลุ่มผู้ชุมนุมปิดล้อมอาจวางเพลิง เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจ หรืออาจก่อให้เกิดความวุ่นวาย โดยอาจเป็นการแสดงลวง เพื่อข่มขู่

๙) การใช้อาวุธปืนยิง กลุ่มผู้ชุมนุมปิดล้อมที่มีอาวุธปืน อาจหลบซ่อนแฝงตัวอยู่ในกลุ่มผู้ชุมนุมและยิงออกมาใส่เจ้าหน้าที่

เป้าประสงค์ทั่วไปของผู้ชุมนุมปิดล้อม

๑.ข่มขู่ให้เกรงกลัว เอาของกลางคืน เอาคนคืน (รวมทั้งการแย่งคืน)

๒.ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ก่อนล่วงหน้า ในกรณีที่มีผู้มีอิทธิพลหนุนหลัง

๓.กรณีชายแดน การกระทำผิดโดยต่างด้าวที่ไม่รู้จักกัน

เงื่อนไขสำคัญของแผนย่อย

การรักษาชีวิตของผู้ปฏิบัติ และทรัพย์สินราชการ ให้ปลอดภัย

กิจกรรมหลังการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์แล้ว

กิจกรรมที่ ๑. หัวหน้าทีมประเมินสถานการณ์ หาคนที่เป้าหมายคนที่จะเจรจาเพื่อเปิดเส้นทาง

กิจกรรมที่ ๒.วิเคราะห์สาเหตุของการปิดล้อม และกำหนดเกณฑ์เบื้องต้นในการต่อรองที่มี
ความเป็นไปได้ภายใต้กรอบกฎหมาย และอำนาจหน้าที่

กิจกรรมที่ ๓. เริ่มทำการเจรจา ขอออกจากวงล้อมอย่างปลอดภัย

กิจกรรมที่ ๔. ทำกระบวนการดำเนินคดีในภายหลังให้ถูกต้องตามระเบียบ

กิจกรรมที่ ๕. กรณีขอให้ปล่อยคนหรือขอของกลางคืน
ไม่มีอำนาจกระทำการเอง
หารายละเอียดของฝ่ายที่ปิดล้อมเพื่อรายงานต่อผู้บังคับบัญชา

กิจกรรมที่ ๖ กรณีที่ติดต่อผู้บังคับบัญชาไม่ได้
อาจจะเกิดจากไม่มีสัญญาณของเครือข่ายการสื่อสาร
ให้หัวหน้าทีมตัดสินใจในระดับหนึ่ง ติดต่อกับนายอำเภอ เจ้าหน้าที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ขอการสนับสนุน

กิจกรรมที่ ๗ ทำการหารือในกลุ่ม
เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานตามสถานการณ์ และวางแผนการดำเนินการตั้งแต่ต้นจนจบ และมอบหมายบทบาทแต่ละคนที่อยู่ในทีม
ก. บทบาทเรื่องโทรติดตามหน่วยสนับสนุน
ข. บทบาทในการเก็บภาพเหตุการณ์ทั้งหมด
ค. บทบาทในการหาข่าวเพิ่มเติม
ง. บทบาทในการสังเกตสถานการณ์ในภาพรวม
จ. บทบาทในการโน้มน้าวให้สลายการปิดล้อม (กลยุทธ์วัสสการพราหมณ์)

กรอบแนวทางในแต่ละแผนย่อย

แผนย่อย ๑ การเจรจา

ระยะเวลาการบริหารตามแผนย่อยนี้ ไม่ควรเกิน ๑ ชั่วโมง หรือนานที่สุดไม่เกิน ๓ ชั่วโมง

เป้าประสงค์ คือ

ก. รอเวลาการเข้ามาสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกพื้นที่

ข. หาทางคลี่คลายสถานการณ์

ค. ให้สามารถเดินทางออกจากการปิดล้อมก่อนค่ำ

การดำเนินการในส่วนนี้ ประกอบด้วย

๑) หัวหน้าทีมขอให้ฝ่ายปิดล้อมส่งตัวแทนมาเจรจา ในกรณีที่เห็นว่าสามารถเจรจาเพื่อลดความรุนแรงได้ เช่น เป็นคนที่รู้จัก บุคลากรเป็นคนในพื้นที่นั้น หรือระดับความเสี่ยงของสถานการณ์ยอมรับได้

๒) ทีมงานที่เหลือระมัดระวังท่าทีในระหว่างการเจรจา เพื่อไม่ให้เกิดบรรยากาศที่ไม่ดี เป็นมิตร เช่น ไม่มีการยิงปืนขู่ระหว่างเจรจา

๓) รวบรวมประเด็นที่อาจจะมาจากหลายทาง ซักถามความเป็นมา ย้อนประเด็นเดิมเพื่อถ่วงเวลา ยืนยันสิ่งที่ฝ่ายปิดล้อมต้องการ

๔) ระบุแนวทางการเจรจา โดยแจ้งในลักษณะว่ารับประเด็นไว้เพื่อเสนอต่อผู้มีอำนาจต่อไปเท่านั้น

๕) พยายามหาทางออกให้ผู้ชุมนุมปิดล้อม อาจจะเสนอแนวทางการดำเนินการอื่นที่ถูกตามกฎหมาย ช่องทางอื่นที่เหมาะสม แก่ฝ่ายปิดล้อม

แผนย่อย ๒ หาบุคคลภายนอก คนกลางสนับสนุน

วางแผนหาที่เป็นคนกลาง เป็นคนที่ฝ่ายปิดล้อมยอมรับฟัง

โดยการหารือแผนเพิ่มเติม เพิ่มคนภายนอกในระหว่างการเจรจา

เจรจาขอให้ฝ่ายปิดล้อมไปตามตัว หรือเชิญผู้ที่ยอมรับฟัง มาร่วมในการถ่ายทอดระหว่างเจรจา หรือขอให้ไปเจรจาในภายหลังในรูปแบบประชาคม หากเจรจาไม่ได้ผล

แผนย่อย ๓ บทบาทของหน่วยสนับสนุน

จำนวนคน ชุดละ ๑๐ คน หลายชุด

ซักซ้อมให้กระจายกำลังรอบพื้นที่ปิดล้อม

ทำกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ มวลชนสัมพันธ์

เข้ามาช่วยในการเจรจาอีกทางหนึ่ง หากรู้จักกับคนที่ปิดล้อม

แผนย่อย ๔ กิจกรรมก่อนปิดแผน

ประเด็นที่ใช้ในการดำเนินการต่อ คือ จุดที่ยังไม่สามารถนำของกลางส่งพนักงานสอบสวนได้ และรักษาชีวิตและทรัพย์สินออกจากพื้นที่

กิจกรรมในส่วนนี้ได้แก่ การแจ้งความดำเนินคดี ข้อหา ตาม พรบ.ป่าไม้ รวมถึงการแจ้งข้อหา ๑๕๗ ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่โดยระบุพฤติกรรมการปิดล้อมประกอบการแจ้งความ และขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งข้อหาครอบคลุมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

แผนย่อย ๕ กิจกรรมและบทบาทของผู้บังคับบัญชาส่วนกลาง

เมื่อผู้บังคับบัญชาได้รับรายงาน ต้องรีบรายงานต่อผู้บังคับบัญชาระดับสูงสุดในทันที กรณีที่เป็นสถานการณ์อาจจะรุนแรง

กิจกรรมหลักของผู้บังคับบัญชาในส่วนกลาง

๑) ประสานงานกับคนในพื้นที่เพื่อสนับสนุน ช่วยเหลือ

๒) ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางปฏิบัติการ ป้องกันการสูญเสีย ไม่ให้เกิดการปะทะกัน ที่สร้างความเสียหาย

๓) รับทราบรายงาน สั่งการเพิ่มเติมตามควร

๔) กรณีสถานการณ์ยังไม่คลี่คลาย ติดตาม กำกับ อำนวยการอย่างต่อเนื่อง

๕) แก้ไขปัญหาที่เกินกว่าความสามารถหรืออำนาจในระดับพื้นที่ หรือหาทางเจรจากับผู้มีอิทธิพล/กว้างขวางในพื้นที่

แผนย่อย ๖ สถานการณ์ชุมนุมประท้วงในพื้นที่ป่าและขัดขืนการผลักดันออกจากพื้นที่

หากเผชิญหน้ากับสถานการณ์นี้ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้มาตรา ๒๕ ในการปฏิบัติงาน

มาตรา ๒๕ เมื่อได้กำหนดป่าใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติและรัฐมนตรีได้แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาตินั้นแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) สั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าสงวนแห่งชาติ หรือให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงปรากฏหรือเหตุอันควรสงสัยว่า มีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(๒) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้รื้อถอน แก้ไขหรือทำประการอื่นใดแก่สิ่งที่เป็นอันตราย หรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพในเขตป่าสงวนแห่งชาติภายในเวลาที่กำหนดให้

(๓) ยึด ทำลาย รื้อถอน แก้ไขหรือทำประการอื่นเมื่อผู้กระทำผิดไม่ปฏิบัติตาม (๒) ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดหรือรู้ตัวผู้กระทำผิดแต่หาตัวไม่พบ

ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าว และได้เสียค่าใช้จ่ายเพื่อการนั้น ให้ผู้กระทำผิดชดใช้หรือออกค่าใช้จ่ายนั้นทั้งหมด หรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้ออกขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร เพื่อชดใช้ค่าใช้จ่ายนั้น และให้นำความในมาตรา ๑๓๒๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่เงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นโดยอนุโลม

(๔) ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่ป่าสงวนแห่งชาติในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน

ในการดำเนินการตามแผนย่อยนี้ ให้พิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

๑) ประเมินสถานการณ์ จำนวนคน สิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ เพื่อวางแผนปฏิบัติการ

๒) ตั้งกองกำลัง อำนวยการในพื้นที่เมื่อจำเป็น หรือสืบข้อมูลทั้งหมด

๓) นัดเจรจา เพื่อให้ยุติม็อบโดยสงบ (กรณีที่เหมาะสม)

๔) ขออนุมัติดำเนินการด้วยกำลัง

ก. การจับกุมแกนนำ หรือ

ข. การจับกุมทั้งหมด

๕) นัดหมายและสนธิกำลัง โดยควรจะมีจำนวนมากกว่าม็อบที่มีอยู่

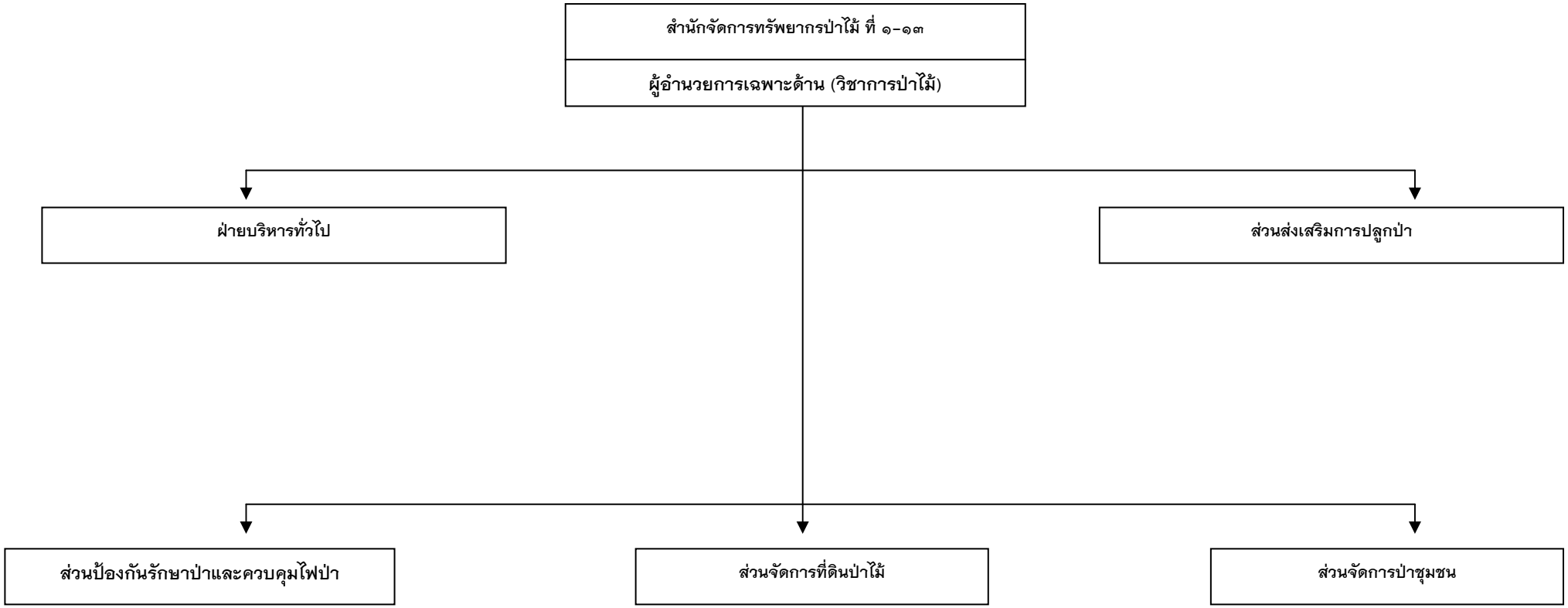
๖) เวลาปฏิบัติ เริ่มเช้ามือ ก่อนสว่าง

๗) กระจายกำลังถ่ายรูปบ้านทุกหลัง และคนที่อยู่ในบ้านทุกหลัง จับกุมคน

๘) กรณีที่การชุมนุมมีขนาดใหญ่ อาจจะต้องใช้การเจรจาเพื่อลดขนาดของการชุมนุมให้เหลือบางส่วน

ภาคผนวก

แผนภูมิการแบ่งงานและอัตรากำลังในราชการบริหารส่วนกลาง กรมป่าไม้ (ปัจจุบัน)

(ตัวอย่าง)

บันทึกการตรวจยึด–จับกุม

เขียนที่.....

ตำบล.....อำเภอ..... จังหวัด.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.๒๕๕๕

บันทึกฉบับนี้จัดทำขึ้นไว้เป็นหลักฐานเพื่อแสดงว่า

วันนี้ (.....๒๕๕๕) เวลาประมาณ ..... น. คณะเจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ อบ.๑๐(ฝั่งซ้ายลำโดมใหญ่) และเจ้าหน้าที่ ตามรายชื่อและตำแหน่งต่อท้ายบันทึกนี้ ได้ร่วมกันจับกุม

๑. นาย.....อายุ.....ปี หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน.....
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....

๒. นาย.....อายุ.....ปี หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน.....
อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....

พร้อมตรวจยึดของกลาง ดังนี้

๑. ไม้ของกลาง ชนิดไม้..... จำนวน..... ท่อน/แผ่น/เหลี่ยม ปริมาตร.....ลูกบาศก์เมตร

๒. รถยนต์.....

๓.

๔.

โดยกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย ดังนี้

ตาม พ.ร.บ.ป่าไม้พุทธศักราช ๒๔๘๔

มาตรา ๔๘ ฐาน “แปรรูปไม้ ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ ตั้งโรงค้าไม้แปรรูป มีไม้สักแปรรูปไม่ว่าจำนวนเท่าใดไว้ในครอบครอง หรือมีไม้แปรรูปหวงห้ามไว้ในครอบครองเกิน ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตร โดยไม่ได้รับอนุญาต”

มาตรา ๖๙ ฐาน “มีไม้หวงห้ามอันยังมิได้แปรรูปโดยไม่มีรอยตราค่าภาคหลวง หรือรอยตารัฐบาลขาย”

มาตรา ๗๐ ฐาน “รับไว้ ซ่อนเร้น จำหน่าย หรือช่วยพาเอาไปเสียให้พ้นซึ่งไม้หรือของป่าที่ตนรู้อยู่แล้วว่าเป็นไม้หรือของป่าที่มีผู้ได้มาโดยการกระทำผิดต่อบทแห่งพระราชบัญญัติป่าไม้พุทธศักราช พ.ศ.๒๔๘๔”

ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗

มาตรา ๑๔ ฐาน “ยึดถือครอบครอง ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่นสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่าหรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ”

ได้แจ้งให้ผู้ต้องหารับทราบสิทธิตามกฎหมาย ดังนี้

๑. มีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

๒. มีสิทธิพบและปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ

๓. แจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุม (ถ้าไม่เป็นอุปสรรคต่อการจับกุม ควบคุม หรือปัญหาด้านความปลอดภัย)

พฤติการณ์แห่งการจับกุม

ตามวัน เวลา ข้างต้นคณะเจ้าหน้าที่ผู้มีชื่อและตำแหน่งต่อท้ายบันทึกนี้ได้ร่วมกันออกตรวจปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ และกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาในเขตท้องที่.....ตำบล.....อำเภอ..... จังหวัด

.....จากการสืบทราบข่าว/ตามที่ได้รับแจ้งจากสายลับผู้ไม่ประสงค์ออกนามเพื่อขอรับรางวัลนำจับ โดยแจ้งว่า .....คณะเจ้าหน้าที่จึงได้นำกำลังเข้าทำการตรวจสอบตามสถานที่ได้สืบทราบข่าว/ได้รับแจ้งและตรวจพบ.....จึงได้แสดงตัวเพื่อขอทำการตรวจสอบ.....ปรากฏว่า.....สถานที่เกิดเหตุอยู่ในเขต.....แจ้งข้อกล่าวให้

ผู้กระทำผิดทราบเมื่อผู้กระทำผิดทราบแล้วให้การรับสารภาพ คณะเจ้าหน้าที่จึงได้ทำการตรวจยึดไม้ของกลาง จำนวน.....ท่อน/แผ่น/เหลี่ยม ปริมาตร.....ลูกบาศก์เมตร (รายละเอียดตามบัญชีรายการไม้ของกลางแนบท้ายบันทึกนี้) และ ควบคุมตัวผู้ต้องหา พร้อมทั้งจัดทำบันทึกการตรวจยึด/จับกุม บัญชีรายการไม้ของกลาง บัญชีรายการอุปกรณ์ของกลาง แผนที่สังเขป พร้อมสำเนาพระราชกฤษีกากำหนดไม้หวงห้าม นำส่งพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธร.....จังหวัดอุบลราชธานี โดยมอบหมายให้นาย.....ตำแหน่งเจ้าพนักงานป่าไม้ ชำนาญงาน ทำหน้าที่หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าที่..... สังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๗ สาขาอุบลราชธานี กรมป่าไม้ เป็นผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไปและรับมอบไม้ของกลางจากพนักงานสอบสวน นำไปเก็บรักษาไว้ในสถานที่ปลอดภัยต่อไป

สถานที่เกิดเหตุ

เหตุเกิดที่บริเวณป่าด้านทิศ.....บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่.....เดือน .....พ.ศ.๒๕๕๒ เวลาประมาณ.....น. พิกัด ๔๘ P.....

อนึ่งในการจับกุมและตรวจยึดในครั้งนี้เจ้าหน้าที่ได้กระทำไปตามอำนาจหน้าที่ มิได้บังคับขู่เข็ญหรือทำอันตรายผู้หนึ่งผู้ใด และมิได้เรียกร้องทรัพย์สินเงินทองจากผู้หนึ่งผู้ใด รวมทั้งมิได้ทำให้ทรัพย์สินของผู้ต้องหา หรือทรัพย์สินของผู้ใด เสียหาย สูญหาย หรือเสื่อมค่าแต่อย่างใด

อ่านบันทึกการตรวจยึด–จับกุมให้ผู้ต้องหา/ผู้ที่เกี่ยวข้องฟังแล้ว และให้ผู้ต้องหาอ่านเองจนเป็นที่เข้าใจ และรับว่าถูกต้องเป็นจริงทุกประการ และให้ใช้บันทึกการตรวจยึด/จับกุมนี้เป็นหลักฐานต่อพนักงานสอบสวนและใช้ยืนยันในชั้นศาลได้ จึงให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

(ลงชื่อ) ผู้ต้องหา	(ลงชื่อ) ผู้ต้องหา
(.....)	(.....)
(ลงชื่อ) ผู้ต้องหา	(ลงชื่อ) ผู้ต้องหา
(.....)	(.....)
(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม	(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม
(.....)	(.....)
(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม	(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม
(.....)	(.....)
(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม	(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม
(.....)	(.....)
(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม	(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม
(.....)	(.....)
(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม	(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม
(.....)	(.....)

(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม (ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม

(.....) (.....)

(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม (ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม

(.....) (.....)

(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม (ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม

(.....) (.....)

(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม (ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม

(.....) (.....)

(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม (ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม

(.....) (.....)

(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม (ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม

(.....) (.....)

(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม (ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม

(.....) (.....)

(ลงชื่อ) ผู้ตรวจยึด/จับกุม/บันทึก/อ่าน

(.....)

ข้าฯได้รับสำเนาบันทึกการตรวจยึด/จับกุม เมื่อมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

(ลงชื่อ).....ผู้ต้องหา/รับสำเนาบันทึกตรวจยึด–จับกุม

(ลงชื่อ) .....ผู้ต้องหา/รับมอบสำเนาบันทึกตรวจยึด–จับกุม

(ลงชื่อ)..... ผู้ต้องหา/รับมอบสำเนาบันทึกตรวจยึด–จับกุม

(ลงชื่อ) ..... ผู้ต้องหา/รับมอบสำเนาบันทึกตรวจยึด–จับกุม

(ลงชื่อ).....ผู้มอบ

(ลงชื่อ).....พยาน/พนักงานสอบสวน